

СТЕНОГРАМА

виїзного засідання Комітету Верховної Ради України
з питань гуманітарної та інформаційної політики

14 вересня 2026 року

КРАВЧУК Є.М. Шановні колеги, вітаю. Доброго ранку. Я відразу перепрошую за трошки запізнення. Якби ми були місцеві, то ми би пам'ятали, як їхати, а не працював GPS, тому ми довго блукали, але дуже втішились, коли побачили хоч одну знайому вулицю і впізнали. Це був Французький бульвар.

Перш ніж ми офіційно розпочнемо, я пропоную, щоб ми почали із Хвилини мовчання у пам'ять про всіх загиблих в російсько-українській війні.

(Хвилина мовчання)

КРАВЧУК Є.М. Дякую. В нас частина колег присутня онлайн. Давайте, я пропоную, щоб ми одразу проголосували усі рішення, які потребують кворуму, і потім перейдемо до нашої програми.

Отже, спочатку за порядок денний. Він у вас є, розданий. Прошу руками голосувати колег в комітеті і ми врахуємо, бачимо вас в онлайні.

ФЕДИНА С.Р. Федина - за.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Констанкевич - за.

АБДУЛЛІН О.Р. Абдуллін - за.

БОЖКОВ О.В. Божков - за.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

СКРИПКА Т.В. Скрипка - за.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

ЛЕРОС Г.Б. Лерос - за. Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, Гео Багратовичу.

БОБЛЯХ А.Р. Боблях - за.

КРАВЧУК Є.М. У нас два питання, які теж потребують голосування.

Перше - щодо створення і затвердження складу робочої групи з напрацювання проєкту Закону України на основі проєктів законів... Дуже довге, це у нас робоча група по темі дитячої політики. Ми по двох законопроєктах - 15438 і 15438-1. Ми це обговорювали на попередньому засіданні комітету, тому давайте створимо цю робочу групу.

Хто - за?

АБДУЛЛІН О.Р. Абдуллін - за.

ФЕДИНА С.Р. Федина - за.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Констанкевич - за.

БОБЛЯХ А.Р. Боблях - за.

СКРИПКА Т.В. Скрипка - за.

БОГУЦЬКА Є.П. Богуцька - за.

БОЖКОВ О.В. Божков - за.

ЛЕРОС Г.Б. Лерос - за.

Пані Кравчук, а ви можете всі голосування мої зарахувати «за» одразу? По всіх питаннях.

КРАВЧУК Є.М. Добре. В нас ще одне питання...

ЛЕРОС Г.Б. Дякую.

СУШКО П.М. Шановні колеги, доброго ранку!

Я до цього першого питанні хотів би, щоб у нас протокольно було теж доповнення. Робоча група не повинна зупиняти роботу Міністерства соціальної політики по підготовці необхідної нормативно-правової бази щодо Закону 2541, підписаного Президентом і який сьогодні потребує негайної реалізації в частині і створення повноцінної Державної служби у справах дітей, і забезпечення роботи місцевих органів самоврядування по формуванню дієвої політики захисту прав дитини.

На жаль, ми зараз бачимо, що міністерство намагається затягнути. Я не хотів би, щоби створення цієї робочої групи було для них аргументом, чому не виконувати поставлені Президентом і визначені законом завдання. І вчора ми були у «Молодій гвардії», у дитячому центрі. Ситуація там жахлива в тому стані, до якого його довело Міністерство соціальної політики як орган, який управляє даним дитячим табором.

Тому я пропонував би, щоб ми на одному з найближчих засідань комітету заслухали Міністерство соцполітики, взагалі, можливо, уряд. Але звернулися до Прем'єр-міністра щодо дій, які вони планують з тим, аби зберегти цю перлину дитячого оздоровлення.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Дійсно, ми вчора були в «Молодій гвардії» і це в розвиток питання, яке виносилось на комітет щодо можливого розділення земельної ділянки і передачі її до Міністерства оборони, так, ну чи комусь. І, як ви пам'ятаєте, ми не дійшли згоди, що такий варіант можливий. І очевидно, що переконалися вчора, власне, вже на власні очі і ствердилися в цій позиції.

Підтримую, внесемо в порядок денний і заслухаємо Міністерство соціальної політики, можливо, в ширшому форматі.

СКРИПКА Т.В. Пані Євгеніє, можна я два слова в цьому контексті добавлю?

КРАВЧУК Є.М. Так, Тетяно Василівно.

СКРИПКА Т.В. Перш ніж заслухати міністерство, то я би просила також, щоб міністерство організувало і провело перевірку саме фінансово-господарської діяльності цього закладу, і аудит використання бюджетних коштів, тому що там теж, ми побачили, деякі є моменти і питання, і зокрема аудит по документах та інших актах, і супровідних документах. Тому власне вже після цієї перевірки, я думаю, ми будемо мати повну картину того, що відбувається саме в закладі. Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Ми тоді додамо це в рішення за підсумками виїзного комітету. Очевидно, ми його приймемо на наступному комітеті, правильно підготуємо, разом з вами, членами комітету, випишемо, які тут були.

Колеги, ще одне голосування. У нас Подяка комітету має бути вручена 19 вересня нашим українцям, які займаються підтримкою культури в Польщі, що дуже важливо. Тому прошу проголосувати. Хто – за?

АБДУЛЛІН О.Р. Абдуллін – за.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Констанкевич – за.

БОБЛЯХ А.Р. Боблях – за.

БОГУЦЬКА Є.П. Богуцька – за.

КРАВЧУК Є.М. Так. І Гео Багратовича врахували голос.

Все. Всі питання, які потребують голосування, ми зробили. Але, звичайно, просимо, скільки маєте часу з огляду на трохи пізніший початок, щоб брати участь, і піднімайте руку, якщо будуть якісь питання.

Але спочатку очевидно, що ми заслухаємо спікерів. І перший блок питань – це гуманітарна політика на Одещині у контексті національної безпеки і забезпечення цілісності українського культурно-інформаційного простору.

Також хочу додати, що ми вчора, окрім «Молодої гвардії», також оглянули і храм, який постраждав від російської ракети, і ми були в історичному центрі Одеси. На жаль, і люди загинули через атаку. І дійсно, ми знаємо, що історичний центр входить в список ЮНЕСКО, під загрозою, але очевидно, що для російських варварів жодні списки ЮНЕСКО, «голубі щити» і міжнародне право, вони не мають ніякого значення.

Ми маємо кілька таких тематичних блоків. Ми і по мовному законодавству поговоримо, і по впливу російської церкви й афілійованих з нею структур, і про

деколонізацію. Ми вчора якраз таки зробили історичне фото біля місця, де стояв пам'ятник російській цариці, тепер його там немає, але очевидно, що має бути якийсь дуже маркерний пам'ятник на цьому місці. Це, можливо, теж ми обговоримо. І зважаючи на те, що Одещина це прикордоння і тут ще й є вплив, особливості, бо поруч Придністров'я, ми ще поговоримо і про інформаційну політику. Тому ось такий блок питань.

Володимире Михайловичу, ви хочете одразу? Чи, можливо, ми дамо слово...

В'ЯТРОВИЧ В.М. Я думаю, я як вступ зроблю власне для нашого обговорення, зважаючи...

КРАВЧУК Є.М. Добре. Тоді ви і далі йдемо по порядку денному.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Доброго дня, шановні колеги, в першу чергу я дуже втішений, що ми розпочинаємо наше засідання комітету. Я був один із ініціаторів засідання на тему: невідкладні завдання гуманітарної політики на Одещині у контексті національної безпеки та цілісності українського культурно-інформаційного простору. І втішений, що незважаючи на перешкоди, труднощі, які у нас були, ми врешті-решт добралися, ми тут і ми будемо обговорювати. Тому я хочу подякувати всім членам комітету, присутнім тут, всім, хто організували це, і, звичайно, представникам громадськості, експертам, які долучилися до нас.

Отож, безперечно, що всі дуже добре розуміють, наскільки важливою є Одещина для України, особливо зараз, коли, на жаль, більша частина наших морських узбережж окупована. Всі розуміють критичну важливість торгівлі через порти великої Одеси, виходу на Дунай, сполучення з Румунією, значення Одеси і Одещини для безпеки і самого існування незалежної України, значення, яке очевидно дуже важко просто переоцінити. Але, разом з тим, ми і розуміємо, що нинішня війна – це війна за ідентичність. І Одещина кожен день є не лише під атаками «шахедів», ракет, кабів, а так само і під потужною атакою в культурно-інформаційному просторі, якраз Одещина є одним із таких вибраних напевно об'єктів для російських атак і в цьому контексті.

Я сподіваюся, що ми сьогодні з усією відповідальністю обговоримо, що відбувається власне в цьому культурно-інформаційному просторі, які інструменти задіює Росія для захоплення цього простору, оскільки, ясно, державна влада і місцеве самоврядування усвідомлюють цю проблему, і наскільки ефективно протидіють російському впливу саме тут, на Одещині.

З одного боку, безумовно, є величезні зрушення в рівні національної свідомості, громадянської відповідальності українців, що відбулися після 2014-го року, особливо після 2022 року, і на одну з таких маркерних речей як відсутність

пам'ятника Катерини II, звернула увагу Євгенія. Але водночас важливо бачити й інший бік, бачити, наскільки незавершеними, часто суперечливими і непослідовними є ці зрушення тут, на Одещині, і наскільки серйозні загрози нашій національній безпеці це породжує, національній безпеці всієї України, а не тільки Одещини.

Ми з вами проводимо це засідання на вулиці, якій нарешті повернуто історичну назву Італійська, замість колись нав'язаної імперською – Пушкінська. Але водночас багато місяців не виконується пряма вимога закону і розпорядження голови Одеської ОВА про перенесення пам'ятника Пушкіну із публічного простору. Шукаються якісь дуже дивні різні пояснення, які насправді нічого не пояснюють, які просто виправдовують невиконання закону і розпорядження. Одеса досі святкує свій день народження чомусь 2 вересня, у фейкову російську дату фейкового заснування міста імператрицею Єкатеріною II, хоча писемні згадки про це безперервно існуюче місто сягають 1415 року, і вже навіть каміння із розкопок на Приморському бульварі, де ми теж вчора були, просто волає про потребу змінити дату заснування і День міста подовжити і поглибити, і врешті відмовитися від цих російських міфів, які Росія використовує в інформаційній війні проти України, говорячи про те, що ці території з'явилися на мапі світу, з'явилися як частина цивілізованого світу тільки завдяки Росії і Російській імперії.

З одного боку відзначаючи поступ української мови в публічній сфері, зокрема тут, в Одесі, і це відчутно як для людини, яка періодично приїжджає в Одесу, я відчуваю цей прогрес. Але ми не можемо водночас не бачити домінування тут таки російської мови і не лише в приватному спілкуванні, а й нерідко в державних, комунальних установах, на жаль, і в закладах освіти, де так важливо створити повноцінний україномовний простір для наших дітей. На жаль, школа часто залишається ще тим майданчиком, який зберігає російську мову для наших дітей.

Ми не можемо заплющити очі і на той факт, що тут, на Одещині, ми досі стикаємося з тотальним панування церкви Московського патріархату, яка, залишаючись однією з ключових опор «руського міра» в Україні, пречудово тут на Одещині досі почувається і далі розпоряджається ключовими православними святинями, що перебувають у державній чи комунальній власності. І, знаєте, з одного боку ми дивимося пошкоджену росіянами церкву, а з другого боку, на жаль, знаємо, що в тій церкві лунають молитви за тих, хто благословляють цю війну і знищення України.

Особливо гостро ці та інші проблеми стоять у південній частині області, між Дністром і Дунаєм. І дуже добре, що ми окремим блоком розглянемо сьогодні ситуацію саме на цій території. Принагідно хочу звернути увагу на оприлюднену днями заяву руху «Простір свободи» розблокувати і підтримати українську Бессарабію, де не лише описано проблеми ізоляції регіону, на жаль, підсилену деякими діями української влади, але і містяться слушні рекомендації, як цю ізоляцію подолати.

Тому закликаю всі учасників нашого засідання, представників центральних і місцевих органів влади, громадянського й експертного середовища, і ще раз дякую за те що прибули сюди, максимально чесно і конкретно окреслити наявні проблеми і загрози і, головне, давайте вже будемо пропонувати кроки з подолання цих проблем. Ми хочемо передусім почути вас і вже на основі ваших пропозицій сформулювати рекомендації комітету і допомогти втілити їх рішення в життя, рішення, яких потребує як Одещина, так і вся Україна.

Дякую. І бажаю нам всім плідної розмови.

КРАВЧУК Є.М. Якраз ми тут обмінювалися з Олегом Олександровичем по тих темах, які ви відзначили, і те, що ми вчора обговорювали під час пунктів програми. Тому якраз я думаю, що у вашому слові ви зможете відреагувати на ці теми. Тому передаю слово Олегу Олександровичу Кіперу – голові Одеської обласної державної адміністрації. Будь ласка.

КІПЕР О.О. Євгеніє, дякую.

Шановні народні депутати, шановні присутні, громадські організації, військові наші! Завжди починаю з того, що я окремо дякую нашим хлопцям і дівчатам, які віддали своє життя за те, щоб ми з вами могли би працювати сьогодні, обговорювати, тому що вони все зробили, щоб Одеса була українською. І я, мабуть, вперше з паном Володимиром погоджуюся, бо він вже життя мене критикував, люстрував, а тут у нас спільна мета, що Одеса має бути дійсно українською. І не секрет, що я багато до цього доклав зусиль. У 2024 році міська влада саботувала, як й інші громади, саботували цей закон, на себе відповідальність ніхто брати не хотів, всі переживали за своє політичне якесь там майбутнє, мабуть, хоча ми розуміємо, що під час війни про це останнім треба думати. І так було зроблено, що саме моя була відповідальність і моє мало бути рішення, і ми тоді з дівчатами, з хлопцями нашими, з департаментами, з організаціями нашими громадськими, з іншими в такому, скажімо так, експрес-режимі працювали, дивилися, як коректно підійти до будь-якого питання. Давайте будемо об'єктивними, в Одесі проживає 114 національностей, це найбільша область в Україні і така непроста область. Тому в кожній громаді, в кожному районі ми підходили окремо. Загалом було перейменовано (Ярослава, скільки?), 300 було вулиць в місті і 300, по-моєму, ми перейменовували по області, десь 600 загалом, якщо я не помиляюся.

_____. *(Не чути)*

КІПЕР О.О. В області.

Звичайно у нас тут є Болградський район, там Гагаузія свої якісь були і Одеса. Звичайно, що наступного дня після перейменування нами вулиць тут виникла така, цілі ролики знімали по Привозу: від мера колишнього, який потім, як з'явилося, має інше громадянство і підтримував цю всю історію, до всіх, тобто на цьому піарилися. Я пам'ятаю ту ніч, після підписання, це була якась медійна атака така, що після того, мабуть, на мене таких атак і не було. Всі обговорювали це питання.

Знаєте, що було здивування перше? В Одесі на той час не було назви, навіть провулочка, не те, що вулиці, навіть Лесі Українки не було. Тобто сьогодні ми перейменовували бульвар першого космонавта. Як його? Гагаріна перейменовували в бульвар Лесі Українки. Там обговорюємо питання щодо поставлення пам'ятника нарешті їй. Тому що є питання і до цього часу, питання з містом виникає: земля їх, ідея наші й оця з одного боку у нас децентралізація, коли це їм потрібно, коли їм це не потрібно, вони на нас перекидують, що влада винувата і громадські організації, не знаю, і депутати, всі-всі-всі винуваті.

Але я рахую, що рух пішов в цьому напрямку, пішов в цьому напрямку. І правильно Володимир зазначив, ми зараз знаходимося на Італійській вулиці, яку ми всім департаментом підняли всі старі назви, ми підходили до цього також виважено. Там далі Біржова площа, яка потім була Думською. Ми де могли, навіть помилки були, критикували, зате робили, але рух пішов.

Чому? Я виріс в цій області й я чітко хочу сказати, що 20 років і мені в тому числі нав'язували, що ми такі самі як вони. Ми всі з вами також дивилися гарні кіно, які знімалися на «сумасшедший» кіностудії Одеській, де були багато павільйонів. Нам нав'язували імперськість, нам нав'язували інші питання, нам розповідали, що «руській сапог» це все, це «победітелі», це переможці всього, що вони можуть зробити все. Але наші хлопці і дівчата зробили чудо і показали, що це не так.

І тут ми маємо вже від наших хлопців і дівчат іти до того, що і в інших напрямках, і в інших сферах так само у них не так. Все це надумані були історії. Все це було гарно поставлена робота кінематографа і інших, до чого і нам треба, мабуть, звертатися. Тому що навіть, от ви сказали там за південні регіони, у нас із цим всім проблема, щодо Придністров'я, з 2024 року ми поставили 16 веж, де заблокували практично сигнал радіо FM, сповіщення блокували, щоб не передавалися. Тому що у нас можна було по Одесі їхати і «Руськоє радіо» слухати, як ніби нічого не змінилося. Тобто з Тирасполя при високій, тут 100 кілометрів (100 кілометрів, так?) до Тирасполя і при хорошій там погоді і при високих вишках у нас сигнал FM доходив сюди і в центрі Одесі можна було слухати «Руськоє радіо».

Тому 16 вишок ми поставили і заблокували частину сигналу радіомовлення, тому що вздовж придністровського сегменту, вся ділянка там 300 з чимось кілометрів, всі наші села і наші райони нічого у них не змінювалося і далі йшла ця вся історія. Це раз.

Щодо що, мабуть, можна я при вас підніму ще таке питання? У нас, по-моєму, дурна ідея така ходить, ми розбираємося і шукаємо, якого немає указу Єскатерини

про створення міста Одеса, так? І давайте так, ми всі з вами вірили, що він є. Коли почали розбиратися, був у нас Хаджибей, були до цього інші назви, так. Тобто є указ про створення портової інфраструктури, а щодо створення ми ніхто не знаємо дійсно, якого цей.

Але я от хочу всіх попросити, 2 вересня для одеситів це важлива дата. Вона в них вже прижилася як День міста. От ми можемо по року створення Одеси дискутувати, давайте дату не трогати, давайте людей ще раз не будоражити. Тому що ми точно не знаємо, коли вона була створена, указу немає. Єкатерина, можливо, і не знала, що є таке місто. Просто хтось, Суворов чи хто їй розповів. Тому це наша з вами робота, наша з вами робота виважено, без маніпуляцій підійти до цих всіх питань і далі нашу Одесу робити українською і, дійсно, ви сказали там, де був пам'ятник імператриці, треба якісь обговорення провести, щоб дійсно визначити того, хто достойний бути в тому святому місці з виглядом на чудовий порт, який все рівно буде працювати ще краще, ніж до цього працював. Я впевнений, що сюди будуть їхати тисячі, тисячі, тисячі людей подивитися на це незламне місто, на цей незламний регіон, який тільки вчора, я думаю, якщо ви приїхали раніше, хтось на вихідні приїхав...

КРАВЧУК Є.М. Ми з вами відчули все.

КІПЕР О.О. Так. Я дві доби не спав, бо я таких активних... Воно періодично бувало. Ну, починаючи там з 2-ї ночі суботи і до вчорашнього вечора, ви бачили, ви все чули.

КРАВЧУК Є.М. Ми в Аркадії жили.

КІПЕР О.О. Ну, значить, ми сусіди, то ви все відчували на собі. Це жах. Ви розумієте, чому це робиться: вони її не можуть забрати, як вони кажуть, «нашу Одесу». Ну не нашу. Ну вона наша. Нехай вони не плутають. Вони не можуть її забрати. Є таке, на жаль, у кожного є своя історія, вони просто живуть местью, вони живуть злом, що якщо не нам, так нікому. На жаль, є така у них черта. У нас тож багато своїх черт, тому давайте не будемо перетворюватися в них.

Я, по-перше, хочу всім людям подякувати, які по дві доби не сплять, і йдуть на роботу, ведуть своїх діточок до садка, до школи. Ми намагаємося навіть в адміністрації давати їм онлайн, хто може, тому що дійсно, коли ти дві доби не спиш, ну яка з тебе продуктивність? Нульова.

Євгеніє, я все. Багато мені писали. Я щось навіть нічого не читав.

КРАВЧУК Є.М. Ви відреагували по всіх питаннях якраз важливих.

Я дещо скажу теж.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Я хочу просто ще особисто подякувати і пану Олегові, і його команді, справді, за те, що завдяки вашій рішучості Закон про деколонізацію почав втілюватися. Ми прекрасно розуміємо, на якому етапі це все застопорилося. Ми власне, пишучи цей закон, намагалися передбачити механізми, які такого роду саботажі оминають, і завдяки тому, що ви підхопили власне цю ініціативу, маючи для цього законодавчі інструменти, це було зроблено. За це дякуємо вам дуже.

КРАВЧУК Є.М. Так. Дякую.

Але я на що би хотіла звернути увагу? Це все-таки щоб ми усвідомлювали, які зміни пройшли, так? Ну, очевидно, найбільше після Революції Гідності і після 2022 року.

Тут, мабуть, ще навіть не всі колеги знають, я розкажу свою історію, що мене пов'язує з Одесою. Я свого часу працювала на Одеському кінофестивалі, як тільки він з'явився. Я була піар-директором першого Одеського кінофестивалю ще коли він існував на такому папірці А4 як ідея, і потім проводила там 2-3 тижні в липні постійно в Одесі. І я просто пам'ятаю, з чого це починалося. Ми шукали там хоч один, хоч два українських фільми в програму, приїжджав, значить, цей, з «Ліквідації», у перший рік Машков, ну тобто...

А потім наскільки це все так змінилося. Зараз українське кіно повноцінне, в повному метрі, от ми були на Одеській кіностудії з комітетом, зрозуміло, що там багато проблем, але від окремої програми «русских фильмов» зараз ми маємо повноцінну програму повного метра, там і документального, і це великі зміни. І ті зміни, про які ви говорили, вже виконання Закону про деколонізацію, і церковне питання зрушується, хоча тут дуже складна в регіоні ситуація.

Тому давайте розуміти, з чого ми починали. Дійсно, будемо мати поступ, але очевидно, що ми поділяємо всі, зараз як-то кажуть on the same page, і вона, ця сторінка, точно українська.

Колеги, я далі передам слово, в нас частина спікерів є онлайн. Перша у нас Наталія Мовшович із Міністерства культури, заступниця міністра. Якщо можна, просто ми трохи вийшли з графіку, у нас по 5 хвилин слова, якщо ви можете трохи коротше, то будемо вдячні.

Будь ласка, пані Наталю.

МОВШОВИЧ Н.М. Вітаю, колеги. Теж трохи скажу, Євгенія згадала про Одеський кінофестиваль, де ми працювали.

КРАВЧУК Є.М. Там разом працювали.

МОВШОВИЧ Н.М. Я трошки пізніше долучилася. Я пам'ятаю саме цей перехід, я теж в комунікаційному відділі працювала з 2013-го на 2014-й, коли були російські зірки, була російська мова на фестивалі, і як це все змінилося.

Дякую, колеги. Я тоді спробую бути не дуже розлогою. Просто хотілося би ще раз від Міністерства культури підкреслити, наскільки важливою є гуманітарна політика, особливо в такому регіоні, як Одеса, і наскільки вона пов'язана з національною безпекою, стійкістю суспільства. І про це вже говорив пан Володимир у своєму вступному слові. І також, як зазначив пан Кіпер, цей регіон є таким важливим форпостом якраз через багатонаціональність і мультикультурність, і різноманітність мов і традицій. Тому для нас важливо, щоб гуманітарна політика була спрямована насамперед як на забезпечення єдності українського суспільства, але в той же час на розвиток культурного різноманіття. Як ми кажемо, щоб у своєму різноманітті ми все одно були разом.

І сьогодні будемо говорити про різні аспекти. Перший – це державна мовна політика. І також вже перші спікери говорили про те, що є певні зсуви, але власне процес українізації публічного простору в Одесі відбувається нерівномірно. І, на нашу думку, особливої уваги потребує власне цифрове середовище, де все ще часто застосовується мова держави-агресора, зокрема це телеграм-канали. Ви знаєте, ми проводили дослідження по медіаспоживанню і по тому, як часто споживаються російськомовні продукти, і телеграм залишається першим джерелом інформації власне для мешканців регіону, тому для нас важливо, щоб пріоритетом все ж таки було посилення присутності у цифровому просторі і якості україномовного контенту, особливо для молоді. Тому що наше дослідження, яке ми робили перед запуском програми «Тисячovesна», показали 71 відсоток вживання російськомовного контенту, який часто не лише про мову, а вбудовані наративи, які підсилюють ключові елементи пропаганди Російської Федерації.

У нас працює програма «Тисячovesна», про яку я вже зазначила, вона якраз спрямована на те, щоб створити альтернативу – якісний культурний продукт, який буде споживатися в першу чергу звісно молоддю, і заповнити цей культурний простір, щоб не просто заборонити споживання російського контенту, а запропонувати альтернативу.

Також продовжується робота з формування цього простору у контексті книжок і передання примірників україномовної літератури. Вже згадували про кіно. Також є процес важливим дуже деколонізації. Пан Кіпер зазначив вже роботи, які ведуться з цього, вже багато зроблено, і пані Євгенія почала саме з того – це і перейменування вулиць, і демонтаж пам'ятників.

Надзвичайно важливий напрям – це інтеграція національних меншин, зокрема в Болградському та Ізмаїльському районах, де компактно проживають болгари, гагаузи, румуни, молдавани, та представники інших національних спільнот. І потрібно наголосити, мабуть, на тому, що українська мова як державна є спільною мовою публічної комунікації і може бути цим (як це?) спільним знаменником громадської єдності між представниками різних національних меншин, при тому що звісно культурні традиції мають зберігатися і розвиватися.

З аналітичних матеріалів, які ми готували до комітету, ми бачимо, що діють різні програми, зокрема клуби, 12 клубів «Спілкуємося українською», які відвідують понад 6 тисяч осіб. І, мабуть, закінчу тим, що нам важливо продовжувати, хоча не завжди це приносить швидкі результати, тому що багато було вкладено державою-агресором і коштів, і підготовка агентів, і наративи лишаються, тому що вони укорінені. Але я думаю, що варто продовжувати «лупати сю скалу», тому що десь менше, десь більше, але ми бачимо результати і всі ці напрями працюють в купі.

І також стосовно того, як працює дезінформація на території, де багато, як я вже зазначила, досі російськомовного середовища і медіа працює російською мовою, і багато наративів як те, що Одеса є російським містом та інші, які ми теж зазначили в своїй аналітичній записці.

Дякую. І бажаю нам плідного засідання.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пані Наталю.

Передаю слово Анастасії Образцовій. Є онлайн, так, Анастасія? Бачу. Виконавчий директор Українського культурного фонду. І от якраз цікаво, наскільки активно проекти реалізуються саме в Одесі і Одеській області, ті, які має Український культурний фонд? І які ви бачите особливості? Можливо, як змінювалося в роках за час існування УКФ? Будь ласка.

ОБРАЗЦОВА А.Я. Дякую дуже.

Саме з цього і почну, ви знаєте, що Український культурний фонд існує, нам наступного року 10 років, надійний партнер у сфері культури для кожної області. І ми звісно бачимо аналітику кожного регіону протягом цих років. Я хочу сказати, що у нас Одеська область лишається певним фокусом, тому що цікаво вибудовується, що регіон надзвичайно активний по подачі заявок, але підтриманих проєктів не так багато у пропорційній кількості. Зазвичай це 10 відсотків. Я бачу, що останні роки, наприклад, Одеська область подає там 60, 63, 64 проєкти, а отримує, наприклад, 5 або 7 проєктів, тобто це десь 8-9 відсотків. Якщо порівняти з іншими областями, наприклад, Запорізька, з якою також співпрацюємо, вони і подавалися

мало, але отримували таку ж кількість заявок. Тобто ми бачимо, що регіон надзвичайно активний, але не вистачає певної спроможності для того, щоб були взяті і реалізовані проекти. І тому ми виокремлюємо десь Одеську область у певний наш фокус. Ми вже реалізовували в минулому році проект, програму зі швейцарським проектом і Одеса була у фокусі цього регіону. Там ще додатково були підтримані 3 проекти на 1 мільйон гривень. І я хочу сказати, що з цього року ми запровадили, у нас вже є регіональний представник в Одеській області, якого ми анонсуємо, познайомимо 9 жовтня на інформаційному дні в Одесі. Це стане гарною нагодою. Тому що знову наша така чудова ініціатива з партнерами «Партнерство за сильну Україну», ми започатковуємо новий конкурс і матимемо дуже гарну нагоду поспілкуватися вживу, для того щоб ви близько познайомилися з нашим регіональним представником.

Дуже маю надію, що від себе ми готові зробити все для того, щоб посилити спроможність заявників з Одеської області подаватися до Українського культурного фонду, отримувати фінансування і реалізовувати проекти. Тішуся, що раніше при подачі зазвичай отримувало гранти тільки місто Одеса, цього року доєдналися ще три регіони і ми хотіли би тільки нарощувати цю спроможність для того, щоб вона була. Але для цього я б також пропонувала долучитися керівництву Одеської області до ініціативи, коли ми можемо подвоїти бюджети на культуру саме Одеського регіону. Якщо влада місцева готова виділити певну суму коштів, ми готові її подвоїти, на умовних там 5 мільйонів ми готові додати 5 мільйонів і реалізувати програму для Одеської області на 10 мільйонів. Тут ми щиро вітатимемо ініціативу і готові її підтримувати, готові розписати всі деталі, тому що у нас є вже успішна практика співпраці з Запорізькою областю, містом Львовом, містом Дніпром. Це дозволить Одеській області не конкурувати з іншими областями, і ми вбачаємо, що може підвищитися спроможність. І також тут дуже гарно, тому що можна сформувати програму більш адаптовану саме до Одеської області, виставити пріоритети, які необхідні області, і саме на це сфокусуватися при програмуванні фінансування.

Щодо Одеського кінофестивалю, всі згадували, ми також його підтримували. Цього року він, на жаль, не може бути проведений в Одесі. Були б раді, якщо б Одеський кінофестиваль міг повернутися в Одесу, але бачу, що поки немає для цього передумов.

Я хочу запевнити, що Український культурний фонд відкритий щодо аналітики, статистики, можливостей. І наголошу, що 9 жовтня ми будемо в місті Одесі і зможемо поспілкуватися вживу і готові бути надійним партнером і фінансовим партнером в підтримці культурної сфери в регіоні.

Але, колеги, також хотіла б зазначити, що фонд у 2025 році став найефективнішим за всі роки існування по фінансових показниках, ми залучили багато позабюджетного фінансування і хотіли б ставати надійним партнером, але для цього нам теж потрібне стабільне виконання тих умов, які ми брали на себе. Зокрема у нас виникає проблема вже у вересні із затримкою фінансування

відкладених платежів, вже 30 проєктів, в жовтні буде 65. А якщо буде затримуватися фінансування, сягне 267-ми проєктів, з якими просто будуть певні проблеми щодо виконання тих зобов'язань, які ми взяли на себе профінансувати вчасно для всіх наших заявників.

Щиро дякую.

КРАВЧУК Є.М. Настю, ми якраз от повертаємося сьогодні до Києва, у нас пленарний тиждень. І ми дуже розраховуємо, що всі фракції і групи будуть підтримувати потрібні для фінансування держави проєкти, щоб не було ні жодних затримок в жодній сфері, в тому числі і фінансування проєктів УКФ.

А можете уточнити, з ким ви в Запоріжжі підписували, хто був підписантом цього по співфінансуванню, коли ви подвоїли суму? Щоб просто зразу колеги розуміли, в якому напрямку рухатися. Це ОВА робило чи це міська рада Запоріжжя?

ОБРАЗЦОВА А.Я. ОВА. Але я кажу, що в Запоріжжі дуже гарна синергія між містом і областю, бо зазвичай там виникають певні перепони. Але де-юре перший рік ми поєднали 2 мільйони, 2 і 2, а не 4 зробили конкурс. А вже цього року 4 і 4 на 8 мільйонів, вже двічі.

КРАВЧУК Є.М. Дякую. Я дам трішки пізніше якраз вже представниці ОВА, можливо ви якраз і відреагуєте. Тут трошки складніша ситуація між областю і містом, але нічого немає неможливого.

Передаю слово Олександрю Алфьорову – голові Українського інституту національної пам'яті. Олександр, ви з нами? Я бачила вас.

АЛФЬОРОВ О.О. Доброго здоров'я!

КРАВЧУК Є.М. Я вже думаю, що ви розумієте, що ми від вас будемо чекати ідей, хто ж має стояти на тому відомому місці на Європейській площі. Але, звичайно, не лише це, загалом якраз тут ми багато говоримо про політику пам'яті в регіоні. Будь ласка.

АЛФЬОРОВ О.О. Дякую.

Дорогі колеги, всіх радий вітати і бачити прекрасний наш край. І, ви знаєте, для мене інколи буває дивно. Одеса, в кінці XIX на початку XX століття була нічим іншим як одним з центрів відразу трьох визвольних течій: грецької, єврейської,

української. В Одесі вперше в Російській імперії створили «Просвіту» імені Тараса Шевченка. І от коли ти бачиш Одесу тих часів, то ти розумієш, що це абсолютно українське місто.

Коли я ще служив у армії, я брав участь в обговоренні з приводу того, щоб прибрати Катерину Другу, і скажу, що тоді мені багато хто казав: який ви маєте до Одеси, окей, добре, ви військовий, який ви маєте стосунок до Одеси? Так ви знаєте, я тоді говорив так, що, зараз я взяв на це засідання один артефакт, така от листівочка з прекрасними дівчатками, а на ній адресовано: місто Одеса, Стурдзівський провулок, її високоблагородіє Марія Давиденко. Так от, я питав: «Скажіть ви мені, корінні одесити, які Катерину Другу захищають, а де ж ділася моя прабаба Марія Давиденко, яка була в Одесі українській, а потім десь щось змінилося?».

Так от, у цьому контексті скажу, що дуже багато що з Одесі не змінилося з тих часів, коли вона отримала дуже потужну російську хвилю. Я дуже радий, що Одеса показала неймовірні показники у 2024 році, коли 678 об'єктів було перейменовано в Одеській області, 26 пам'ятників, пам'ятних дощок було прибрано.

Проте статистика свідчить і про зовсім інші фактори, які ми можемо сьогодні озвучити, зокрема я би звернув увагу на те, що у нас з рекомендованих УІНП 19 пам'ятників, пам'ятних знаків у нас з вами по Одесі залишається два Пушкіну, 11 залишається з 19-ти рекомендованих, 2 Пушкіну, Толстому, Воронцову, перепрошую, Олександрівська колона. Я розумію, ну це все одно, що в Полтаві була ця колона: тут сидів цар Петро. Братська могила червоноармійців, Куликовське поле, треба впорядковувати. Ми не боремося проти могил, але треба все ж таки впорядковувати ці історії: Маринеску, морякам підводного човна «Курськ», в Подільську, ви знаєте, склеп-могила Котовського, Пушкін у Татарбунарах. І от все це ще, окрім того, існують і юридичні особи, на яких я би звернув увагу сьогодні. Бібліотека для юнацтва імені Маяковського та фаховий коледж імені Грекова. Греков, я розумію, я людина, повірте мені, інтелігентна і я розумію, хто такий Греков. Але я так само розумію, що в цьому художньому училищі були інші відомі і талановиті наші художники. І плюс Одеська міськрада з приводу перейменування, все ж таки 16-та бібліотека імені Лермонтова в Одесі теж я би тут говорив.

Український інститут національної пам'яті дуже плідно працював з Одесою і з Одеською ОДА. Але тут я зауважу вам, що, в принципі, був такий момент у 2024 році, коли ОДА на етапі підготовки розпорядження про перейменування не звертався абсолютно до УІНП та не консультувався щодо проблемних перейменувань назв, які б не підпадали під перейменування або не належали до символіки імперської політики, а тепер отримують позови що місто, що область від громадян, від інституцій, громадських організацій.

Тож треба бути в цьому плані послідовними і якщо ми робимо сьогодні з Одеси флагмана з цього напрямку, то давайте і демонструємо ці дуже важливі рішення та давайте консультуватися з УІНП на всіх етапах, а не тільки тоді, коли в 24-му все

зробили, а сьогодні запитують змінити наш фаховий висновок або рекомендацію надати зовсім такі, які не відповідають закону. Тому все непросто.

Але я думаю, що у нас сьогодні поступ є і, зокрема, останнім часом до 20-ти місцевих органів самоврядування ми надали понад 60-ти роз'яснень, тож треба працювати.

Якщо ми сьогодні говоримо про Катерину, то я не хотів би втручатися в конкурсні основи міста, але я дуже радий, що Катерини II вже немає, дуже радий, що біля Потьомкінських сходів так званих у нас не тільки Потьомкін, а і Хаджибей, і ще й грецька фортеця, яка взагалі в цілому демонструє (ну античності періоду) тяглисть цього міста, і плюс віднайдені нещодавно, буквально тиждень тому, нові документи з турецьких архівів, які засвідчують важливість будівництва цієї фортеці, точніше її ремонтування в 1560-их роках, 1570-их роках, це все призводить нас до дуже хороших історичних висновків.

З приводу Катерини будемо думати, але я радий, що коли я був в Одесі місяць тому, то бачив там на честь наших Захисників і Захисниць меморіалізацію.

Пані головуєча, пані Євгеніє, дякую.

КРАВЧУК Є.М. Пане Олександрє, шкодуємо, що ви місяць тому були в Одесі, а не зараз з нами, бо могли би мати ще додаткові дискусії.

АЛФЬОРОВ О.А. Я допомагав археологам трошки.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Переходимо до Державної служби України з етнополітики, свободи совісті. Пан Віктор Войналович з нами має бути також онлайн.

Я так розумію, що ви торкнетеся і питання релігійного, і питання по національних спільнотах.

Будь ласка.

ВОЙНАЛОВИЧ В.А. Добрий день, шановні колеги. Дякую насамперед за запрошення до участі у засіданні Комітету з питань гуманітарної політики та її реалізації в Одеській області.

Звичайно напевно недоречно зайвий раз доводити, що етнічна сфера і ті процеси, які відбуваються в етнополітичному плані чи просторі, безпосередньо впливають і мають відношення до питань і проблем формування національної ідентичності, національної стійкості, особливо в регіоні, який ми фактично вважаємо прифронтовим, який є одним можливо з найбільших регіонів, який потерпає від

російської агресії. І також безумовно, враховуючи особливості прикордонного характеру області, особливо південних регіонів.

Хотілося б констатувати, що інколи поліетнічну складову чи країни, чи суспільства, чи окремого регіону взагалі інколи сприймають як певну складність, певну, безумовно, специфіку, яка ускладнює і процеси в тому числі реалізації гуманітарної політики. Ми дотримуємося позиції тої, що це якраз шанс і, як на наш погляд, Одеська область можливо саме в цій сфері доводить, що цей шанс досить успішно використовується безпосередньо в практиці і місцевих органів влади спільно з Державною службою з етнополітики і свободи совісті.

Принаймні в останні роки і зокрема в часи повномасштабного вторгнення ми не маємо, не зафіксували жодного факту, який би говорив про міжетнічні конфлікти, які б загрожували безпеці регіону, безпеці держави в цілому. І констатуємо, власне, належну міжнаціональну злагоду, міжетнічну злагоду і взаємодію досить активну між етнічними спільнотами і їх активну позицію в питаннях громадянських. Ми маємо факти безлічі різного роду заходів, проєктів, які і є спільними міжетнічними заходами, і є заходами, які безпосередньо реалізуються за планом життя і діяльності окремої етнічної спільноти. Тобто всі ці речі говорять про те, що край, принаймні етнічна сфера живе своїм життям активним, зберігаючи свої традиції етнічні, культурні, історичні так, як вони на сьогодні і в сьогоднішніх реаліях спроможні.

Державна служба з етнополітики і свободи совісті тримає тісний контакт із управлінням культури, національностей та релігії. Хотів би особливо відзначити цю плідну співпрацю, відзначити досвід безпосередньо пані Ярослави Різникової, яка тривалий час очолює це управління. І ми бачимо і переконуємося в тому, як цей досвід трансформується, і керівниці, і колективу в цілому трансформується в хороші, добрі й якісні справи.

Активну позицію хотів би відзначити національних (міжетнічних) спільнот насамперед в плані гуманітарної допомоги і фронту, і соціального різного роду проєктів, ті, які є загальнодержавними. Хотів би акцент зробити на певних проблемах, які стосуються даної сфери, напевно без цього неможливо, і ми про це повинні говорити. Звичайно, що ми у своїй роботі, розробляючи і пропонуючи до обговорення різного роду проєкти і програми взаємодопомоги, взаємопідтримки і сприяння розвитку етнічних спільнот в Україні, зокрема програми, державної цільової програми «Єдність у розмаїтті», Ромська стратегія і всілякі інші, розробляючи дані проєкти, обраховуючи певні чинники і критерії їх реалізації, ми завжди постійно зустрічаємося з одною звичайно важливою і такою, знаєте, фундаментальною проблемою – ми на сьогодні послуговуємося навіть в планах розробки стратегій і тактик 2026 року і до 2030 року, послуговуємося переписом 2001 року, який абсолютно не відображає тих реалій, які ми маємо на сьогодні. Тобто говорити про саме от такий зріз соціальний, кількісний, демографічний зріз представників осіб, що належать до етнічних спільнот, ми напевно не маємо підстав і не маємо належних можливостей, а відтак і втрачаємо ті необхідні важелі, які б допомагали нам належним чином розробляти ці стратегії і тактики.

Напевно варто говорити про певний брак соціологічних досліджень, які стосуються безпосередньо можливо мовних ознак, мовних преференцій етнічних спільнот, ставлення до своїх національних етнічних традицій, і це безумовно також є до певної міри проблемою, яку на сьогодні напевно відчуваємо і ми, і власне безпосередньо Одеська обласна державна адміністрація.

Маємо говорити напевно про обмежені фінансові ресурси громад і громадських організацій в плані розвитку своєї програми, реалізації своєї програми. Вимушені констатувати певну вразливість ромської спільноти, зокрема щодо доступу до освіти, медичних послуг, соціального супроводу. Ну і звичайно, що етнічна сфера, як і у всіх інших, особливо і в Одеській області не меншою мірою, або, можливо, навіть і більшою, є предметом тих маніпуляцій ворожої інформаційної пропаганди, яка використовується постійно і яку ми постійно відчуваємо.

І, звичайно, переходячи до релігійної складової, релігійного простору, якогось аналізу, безумовно, я хотів би насамперед підтримати pana Володимира В'ятровича, який вживає фразу про домінування в одеському регіоні Української православної церкви у структурі всіх релігійних організацій, якщо кількісно брати, а відтак напевно, зважаючи на те, що митрополія, Київська митрополія як керівний і розпорядчий орган Української православної церкви визнана афілійованою із забороненою в Україні церквою, Російською православною церквою, маємо всі підстави говорити про те, що саме через присутність даного чинника домінування, а це десь 40 відсотків від загальної кількості структури складають релігійні організації релігійного комплексу Одеської області, так саме через цей чинник здійснюються і продовжують в різних формах реалізовуватися ті плани «руського міра» у плані колонізації своєрідної або ж релігійної експансії, яка більшою мірою і планується у майбутньому, і до певної міри реалізовується зараз. Ми не можемо говорити про якісь активні дії, можливо на відміну від інших регіонів, що ми спостерігаємо активні дії очільників Одеської єпархії Української православної церкви попри їх величезний авторитет і в минулому, та і до певної міри зберігається і на сьогодні, але тим не менше ми спостерігаємо те, що релігійні організації Української православної церкви продовжують утримувати свої позиції, утримувати свій до певної міри авторитет серед вірних Одеської області, реалізуючи всі безпосередні заходи, які вони запланували.

КРАВЧУК Є.М. Пане Вікторе, а ви можете якісь цифри назвати по, наприклад, переходах?

ВОЙНАЛОВИЧ В.А. Безумовно можу. До речі, я хотів якраз переходити саме до цього, що і безумовно...

КРАВЧУК Є.М. Прохання завершувати, бо у нас дуже багато ще спікерів.

ВОЙНАЛОВИЧ В.А. І потрібно про це говорити. Ми маємо в Одеській області з 2022 року, якщо так рахувати, по сьогоднішній день, 20 переходів до Православної церкви України, але напевно варто зазначити, що лише 8 із них це власне переходи від Української православної церкви громад і релігійних організацій. Решта – це Українська автокефальна церква і Українська православна церква Київського патріархату. Тобто навіть і цей показник говорить про те, що дійсно потенціал українського православ'я, московського православ'я через призми, через приклади там чи присутність Української православної церкви в регіоні продовжує зберігатися.

Державна служба України з етнополітики і свободи совісті нещодавно підготувала наказ про початок дослідження на предмет наявності ознак афіліації по Балтській єпархії Української православної церкви.

Власне серед тих проблем, які напевно на завершення потрібно озвучити, що стосується етнічної сфери я вже говорив. Що стосується релігійного комплексу, безумовно традиційне багаторічне засилля «руського мира» у краї, воно безумовно позначається на цьому чиннику, на чиннику чи просторі релігійної складової. Повільно, як на наш погляд, набирає силу чи поширюється мережа Православної церкви України безумовно за ці роки, тому в цьому плані є безумовно проблема і як для можливо спільної праці Державної служби з етнополітики і свободи совісті, і спільно з місцевими органами влади.

Дякую за увагу. І ще хотів би, користуючись нагодою, і вам, шановні народні депутати, повідомити про те, що у нас дуже хороша, дуже плідна і дуже така активна і конструктивна співпраця з Управлінням культури, національностей і релігій, і в особі в тому числі і...

КРАВЧУК Є.М. Дякую. Ми вже це чули. Дякуємо. Повторюєте.

Я зараз передам слово пану Денису Носікову, командирі Оперативно-тактичного угруповання військ «Одеса», бо очевидно, що на цій території у вас дуже багато справ, якими ви опікуєтесь, тому ми вас відпустимо раніше працювати.

НОСІКОВ Д.М. Дуже дякую.

Бажаю всім здоров'я. Шановна голово, шановні пані і панове народні депутати, представники державної влади, лідери громадського сектору! Насамперед дякую всім за рішення зібратися для вирішення важливих питань в нашому місті, яке потребує особливої державної уваги та підтримки. У нещодавно сформульованих Принципах лідерства нашого Головнокомандувача Збройних Сил України він наголосив на важливому чиннику здатності Сил оборони діяти у когнітивному середовищі, яке на рівні з усіма іншими конвенційними методами ведення війни

формує нашу стійкість та майбутню перемогу. Очевидно, що вплив російських наративів на Одесу це насамперед безпекове питання. Росія використовує історичні наративи як інструмент когнітивної війни, щоб послаблювати українську ідентичність, суспільну стійкість і готовність до спротиву. Це приносить їм, на жаль, цілком реальні плоди.

Наприклад, нещодавно ми провели своєрідну розвідку боєм, направили лист до очільників міст і запропонували переглянути офіційну дату святкування Дня Одеси, те, що ми тут обговорювали всі частково. Тут не йдеться про скасування свята, те, що деякі шановні зазначали, а лише про історичний наратив, який воно транслює, і пов'язані з ним вразливості.

Дата 1794 року відповідає російській імперській версії заснування міста та співпадає з початком періодом російської воєнної присутності в регіоні. Водночас історія Одеси набагато глибша, письмова згадка про Кочубіїв, те, що теж вже неодноразово зазначали, одного з її попередників датується 1415 роком.

Наше звернення виявило щонайменше три основні проблеми: це, по-перше, на жаль, недостатнє знання історії міста та слабка орієнтація місцевої влади в питаннях ідентичності; по-друге, інерційне сприйняття імперських і радянських традицій місцевою владою; по-третє, дефіцит освітніх та інформаційних процесів, ініційованих державою для нанесення справжніх історичних фактів та спростування російської пропаганди. Тобто, на превеликий жаль, на 12 рік війни ми не маємо цілісного інформаційного поля, в якому ми могли б захищати державні інтереси. Ситуація в Одесі, на жаль, один з яскравих маркерів, який ілюструє цю проблему. І це в той час, як Росія веде когнітивну війну з використанням колосальних ресурсів та різноманітних методів впливу.

Ми як військові розуміємо, що там, де держава не формує власного наративу, за нас це робить противник і ворог. Як військові, ми бачимо наслідки ворожої пропаганди для суспільної стійкості, мобілізації та підготовки населення до національного спротиву. Армії потрібен не просто тил, нам потрібне суспільство, яке розуміє, що і навіщо захищає. Армія не може самотійно виграти війну, у війні перемагає народ. Тому історичну культурну політику, особливо в стратегічно важливих містах, слід розглядати як складову національної безпеки. Ми не знаємо, коли саме закінчиться наша війна за незалежність, але ми робимо все можливе і неможливе, щоб перемога у цій війні була за українською державою.

Скажу ще два слова, щоб ми всі просто розуміли. Знаєте, дуже важко просто, коли наші військовослужбовці повертаються з виконання бойових завдань і бачать все, що ми тут робимо, бачать всі ці пам'ятники Пушкіну, російські церкви і все, що ми тут обговорювали, дуже важко розуміти і пояснювати, за що люди віддають своє життя і здоров'я. Тому я хочу подякувати за те, що ми піднімаємо всі ці питання, їх обговорюємо. Але є прохання до всіх нас, не тільки дискутувати, а ще й діяти і в результаті приймати якісь конкретні рішення.

Ну і заодно хочу подякувати всім нашим шановним народним депутатам, представникам влади, Олегу Олександровичу Кіперу, всім активістам, всім-всім, хто цілодобово робить все можливе і неможливе для нашої перемоги. Дякую вам всім.

Слава Україні!

(Оплески)

КРАВЧУК Є.М. Героям Слава!

Дякуємо вам за службу. Дійсно, ви кажете, що не лише дискутувати, але очевидно має бути і лідерство у багатьох процесах. Ми бачимо це лідерство, так, за останні 2 роки по багатьох питаннях. То будемо сподіватися, що офіційно і Одеса постарішає, як це, наприклад, з Дніпром вийшло не так давно.

Повертаємося до порядку денного. З нами Представник Уповноваженого з державної мови в Одеській області Анна Неруш.

Прошу. Вам, мабуть, там немає мікрофона. Поділимося.

НЕРУШ А.Ю. Дякую.

Всіх вітаю. І, користуючись нагодою, передусім хочу подякувати комітету за законопроект щодо внесення змін до законів щодо забезпечення функціонування української мови як державної, ми дуже розраховуємо, що він буде прийнятий без зайвих зволікань, оскільки ті питання, які там порушуються, вони є вкрай важливими й інколи навіть критичними для нашої інституції, аби наша інституція могла працювати ефективно.

Говорячи про сучасну мовну ситуацію на Одещині, передусім треба розуміти її особливість. І ця особливість полягає в тому, що з одного боку ми відчуваємо помітні наслідки тривалої русифікації і це факт, але з іншого боку ми відчуваємо достатньо високий рівень суспільного запиту на повноцінне функціонування української мови на Одещині. І саме ця суперечність фактично формує порядок денний мовної ситуації в Одеській області. Саме цим пояснюється те, що Одеська область протягом останніх років займає лідируючу позицію, на другому місці після міста Києва за скаргами на порушення мовного законодавства, тому що є щодо чого скаржитися і є кому скаржитися.

Але насправді більша частина всіх цих скарг стосується безпосередньо Одеси, тоді коли скарг на порушення мовного законодавства по всій області значно менше. І з одного боку це логічно, тому що це пов'язано з кількістю населення в обласному центрі, з концентрацією об'єктів культури, освіти, суб'єктів господарювання і так далі, але можуть бути й інші причини. І цими причинами, по-перше, може бути необізнаність мешканців Одещини взагалі про норми мовного законодавства в цілому та зокрема щодо такого механізму, як подача скарги до Уповноваженого. А

друга причина, це, на жаль, банальне толерування мешканцями області порушення вимог закону і використання недержавної мови в публічному просторі.

І тут я хочу почати з того, що Одещина, на жаль, займає лідируючу позицію по порушеннях у сфері органів державної влади і органів місцевого самоврядування. Давайте говорити відкрито, як органи державної влади і місцевого самоврядування можуть вимагати дотримання вимог закону бізнесом, якщо самі вони вживають російську мову? І вже за цей рік нами встановлено 27 випадків використання недержавної мови по Одещині органами державної влади і місцевого самоврядування. І серед них і Одеська міська рада, і резонансне питання щодо Одеського обласного академічного драматичного театру, який у віданні Одеської облдержадміністрації, це селищні ради, це органи державної виконавчої служби, прикордонна служба.

І, наприклад, говорячи про прикордонну службу, це один випадок, який зафіксований, це не є реалістичним показником, оскільки зрозуміло, що при перетині кордону не можна аудіовідеофіксацій, тому не можна фактично зафіксувати порушення вимог, хоча ті сигнали, які до нас доходять, кажуть про те, що порушень там значно багато. І це єдиний випадок, це було тоді, коли сама прикордонна служба на своїх інтернет-представництвах оприлюднила те відео, за яким ми могли зафіксувати ці порушення. І у серпні ми провели моніторинг пленарних засідань місцевих рад по всій Одещині. І третина місцевих рад в цілому не публікує свої пленарні засідання, тим самим ускладнюючи процес проведення якихось державних контролів і в цілому порушуючи принцип відкритості навіть свого населення до пленарних засідань. І третя частина з тих, які публікують усе ж таки пленарні засідання, третя частина була зафіксована порушень мовного законодавства. І десь це коментарі, репліки, питання недержавною мовою, а десь це розлогі виступи, це якісь дискусії повністю російською мовою.

І насправді порушення були зафіксовані в усіх районах Одещини, але певна концентрація вбачається в Болградському та Ізмаїльському районах. І тут я м'яко переходжу до своєї останньої тези щодо мови міжетнічного спілкування, тому що коли ми говоримо про Одещину, це питання не можна оминати. І насправді той самий Болградський район є одним з напевно найунікальніших взагалі в Україні, тому що за своєю сукупністю нацменшини становлять абсолютну більшість населення цього району: орієнтовно 60 відсотків болгар, 25 – гагаузів і тільки 5 відсотків українців. Але є величезна проблема, тому що коли ми проводили державні контролі і запитували пояснення у депутатів, у селищних голів щодо використання недержавної мови, всі вони просто говорили одним словом – поліетнічний район. Але є проблема, тому що на пленарних засіданнях не звучала болгарська, не звучала гагаузька мова, тобто тих нацменшин, які переважають у цьому районі, звучала саме російська мова. І тому, на превеликий жаль, в мовному контексті, коли кажуть про поліетнічність, дуже часто це приховування тотальної русифікації, що є на цій території. І ми всі розуміємо, що мова не лише в мові, як би це не звучало, тому що домінування російської створює умови для інформаційного,

культурного впливу держави-агресора. І ми маємо з цим щось вдіяти. А насправді транспортна ізоляція і безпекова ситуація цих районів, вона значно ускладнює в цілому якісь культурні, соціальні, інформаційні зв'язки мешканців області зі своїми співгромадянами.

І зараз доволі часто кажуть про необхідність розвитку, розбудови локальної ідентичності Бессарабії, і насправді цій території є багато чого показати Україні, багато показати чого світу, про неї ще мало знають, але давайте пам'ятати, що локальна ідентичність має будуватися лише тоді, коли у нас є цілісна, розбудована національна ідентичність, тільки тоді, коли кожен мешканець міста усвідомлює себе як українця і поділяє цінності українські, він може будувати бренд міста, який буде частиною українського простору, а не потім якимось чином викликати суперечності з українськими цінностями.

Тому, розумію, що вийшла напевне вже за свій регламент. Ми у своїй інформаційній довідці більше надали інформації, показників по мовній ситуації по Одещині, свої рекомендації.

І дякую всім за увагу.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Я щойно перевірила, тут колеги не всі користуються телеграмом, я там дивлюся моніторингові канали, оце, коли пишуть українською моніторингові канали, то на цю аудиторію це, до речі, непогана така лагідна українізація. Тому я думаю, що це треба заохочувати, до речі. Тут навіть про такі речі треба думати.

І ще мене завжди дивує, я багато у відрядженнях працюю за кордоном, і всі ті люди, які не можуть вивчити і користуватися українською мовою, прекрасно вчать, бо змушені, польську, німецьку, ходять на курси, так, і не мають якось вже такого бар'єру мовного.

Я би зараз хотіла ad hoc дати слово пані Ярославі Різниковій, заступниці директора Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини – якраз по всіх темах, предметах відання нашого комітету. Ви, можливо, відрефлексуєте на те, що багато хто, ви вже зрозуміли, які магістральні теми. Тому, будь ласка.

РІЗНИКОВА Я.О. Дякую за надане слово.

Шановні народні депутати, члени комітету, колеги, представники громадянського суспільства! Вже всі попередні виступаючі говорили про різні аспекти нашої теми: про мову, про культуру, національні спільноти, релігію, історичну пам'ять, інформаційний простір. І насправді, мені здається, і всі це мають розуміти, що це не 6 якихось окремих різних тем, а це один із вимірів, спільний вимір нашої боротьби за те, кому належатиме свідомість українців, зокрема і

жителів Півдня України, і хто формуватиме нашу самосвідомість далі. Ми розуміємо, наскільки Одеса і Одещина важливі для нашого ворога і наскільки питання гуманітарні важливі для Одещини, адже якщо українська культурна, мовна, історична позиція перемагає тут, то Росія остаточно втрачає право претендувати на Південь України. І тому зрозуміло, що ми маємо працювати і говорити саме комплексно, формуючи цілісну гуманітарну політику від нас, з вулиці до телевізійного каналу, від шкільного підручника до соціальних мереж, про які вже говорили, від обмеження публічного використання російськомовного культурного продукту до підтримки національних спільнот, що є надзвичайно важливим саме для Одещини, і про це також говорили.

Щоб не втрачати час, звичайно, ми у довідки вклали велику розгорнуту з деталізацією ... *(не чути)* Але хочу зупинитися на кількох важливих саме для нашої Одещини ... *(не чути)*

Може, замінити мікрофон? Добре. Вже говорилося про важливість деколонізації і про той спалах інформаційний, який стався у 2024 році, але цей суспільний резонанс показав, наскільки глибоко імперські маркери були вкорінені не тільки в топоніміці, а й у свідомості значної частини нашого суспільства.

За цей період в Одесі з'явилися імена і Павла Зеленого, і Святослава Караванського. Ананьїв, Білгород-Дністровський, Болград позбулися пам'ятників Пушкіну. Загалом в Одесі прибрано 6 пам'ятників діячам російського і радянського періодів, а в області 8 пам'ятників. Знято три меморіальні дошки в області, 14 в Одесі зокрема і з допомогою громадськості.

Водночас хотілося б бачити значно більшу проактивну позицію органів місцевого самоврядування, і про це мабуть що треба говорити саме в такому фаховому середовищі, особливо з огляду на нове законодавче оформлення державної політики національної пам'яті і нового Закону про засади державної політики, національної пам'яті українського народу. Можливо треба було б передбачити певні питання відповідальності саме органів місцевого самоврядування, від яких дуже багато залежить в тому прибрати пам'ятник чи його залишити. Говорити про те, що у нас немає фінансування чи продовжувати писати в Інститут національної пам'яті, витребовуючи якусь нову і нову додаткову інформацію, бажаючи зберегти конкретний пам'ятник.

Є ще важливий такий момент. Деколонізація звичайно не завершується демонтажем пам'ятників, перейменуванням вулиць, тому ми маємо обмежувати російськомовний і проросійський контент, і це надзвичайно важливо, і процес на Одещині розпочала Білгород-Дністровська міська рада, ми дякуємо їй за цю позицію. І нам важливо наповнювати культурний інформаційний простір конкурентоспроможним українським продуктом, зокрема і мовами національних спільнот. Знову ж, повертаючись до цього, що я вже говорила, це вкрай важливе питання – забезпечення прав національних спільнот, оскільки ми є прикордонною областю і однією з найбільш багатонаціональних. І робота в цьому напрямку

ведеться, зокрема із радіо представників національно-культурних товариств, і з радами, які дають в інших районах. І ми маємо працювати і працюємо над тим, щоб не уніфікувати це різноманіття, а об'єднати його от саме навколо української державності, української мови, про що говорили попередні виступаючі.

І дуже важливо наголосити на принципі, який є особливо характерним для південних районів області: мови національних спільнот не повинні ставати каналами входження російських наративів, вони мають стати каналом поширення українського змісту. І саме тому перспективним є подальше створення на Суспільному UA якісних українських інформаційних продуктів болгарською мовою, що робиться дуже активно, розширення потрібних програм для гагаузької, молдовської, румунської спільнот із залученням людей, яким громади довіряють: діячів, військовослужбовців, місцевих лідерів думок.

Уже згадував Олег Олександрович про те, що з 2024 року зроблені важливі кроки для захисту інформаційного простору, встановлені 16 спеціалізованих радіотехнічних комплексів. Це серйозний результат. Але роботу не завершено і будуть говорити представники районних державних адміністрацій про те, що на півдні Одещини залишаються цілі лакуни, де український телерадіосигнал є слабким, нестійким. І потужні передавачі з Придністровського району і Гагаузії подекуди фактично витісняють його з ефіру. І, додаємо, це проблема зменшення, скорочення кількості регіонального медіа, брак кадрів і ресурсів. І ми виходимо з вами на загальну проблематику, мабуть, що не тільки для Одещини, а і загалом для прикордонних регіонів. Тому трошечки пізніше дам конкретні кілька пропозицій, які ми напрацювали для опрацювання комітетом. Зокрема для вирішення оцього великого комплексу питань надзвичайно важливими є поєднання рішень і центральної влади, і її обласних і територіальних громад, і громадянського суспільства. І вважаємо, що Південь Одещини, Південь України має розглядатися державою як окрема територія інформаційної безпеки з окремою державною політикою і відповідними фінансуваннями. Нам потрібна не лише протидія сигналу з території Придністровського регіону чи Гагаузії, а гарантована присутність українського мовлення у кожному прикордонному районі.

Тому просимо комітет розглянути можливість ініціювати перед Кабінетом Міністрів якусь державну програму чи певний план дій розвитку інформаційної інфраструктури прикордонних територій з окремим блоком саме для Одещини. І передбачити в державному бюджеті, як це не складно, але цільове фінансування або окрему бюджетну субвенцію на розвиток телерадіомовної інфраструктури, додаткові передавачі, модернізацію існуючих щогол, резервне енергоживлення для забезпечення автономності передавачів.

Друге. Для реалізації...

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Давайте можливо ви нам передасте ці ваші пропозиції.

РІЗНИКОВА Я.О. Добре.

КРАВЧУК Є.М. Бо у нас якраз по інформаційній політиці є представниця Національної ради...

РІЗНИКОВА Я.О. Тоді дозвольте мені ще кілька моментів зафіксувати і я закінчу.

Ми говорили про подолання не лише транспортної, але і гуманітарної віддаленості української Бессарабії. І це надзвичайно важливе питання, яке потребує знову ж таки комплексного рішення. Пропонуємо розглядати туризм не лише як економічний процес, а й як фактор національної єдності, подолання оцієї інформаційної периферійності певної. Тому було б дуже гарно, якби до цієї програми, яку ми пропонуємо, інформаційної, забезпечення Півдня України і зокрема Одеської області включити підтримку програм гуманітарної мобільності для прикордонних районів. Ми стикаємося з тим, що наші діти, наприклад, з Бессарабії, ні разу не виїжджали до столиці України, ні разу не виїжджали там до Львова, так само як львів'яни ні разу не заїжджали до території Півдня України, а це є надзвичайно важливим – крім економічних ефектів ще і інформаційні потуги.

Тому мабуть, що головним результатом сьогоднішнього засідання мало б бути не ще одне перерахування певних проблем, яких дуже багато, як і в кожній області, а певне рішення про розроблення окремого якогось міжвідомчого плану, гуманітарна стійкість Півдня України, який би об'єднав всі ті теми, які ми говорили. Ми говоримо про них роз'єднано, кожна організація, кожний орган, кожна структура говорить про свої питання, а було б дуже важливо і актуально і надзвичайно потрібно говорити в комплексі і об'єднати.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пані Ярославо.

Очевидно, що ОВА також може ініціювати перед Кабінетом Міністрів, і ми зі свого боку додамо ці пропозиції в рішення комітету, але це якраз виконавча ця вертикаль, то ці сигнали мають іти з усіх боків.

РІЗНИКОВА Я.О. Так, ми це робимо.

КРАВЧУК Є.М. Але я з вами погоджуюся. Пам'ятаю, ще дуже досить давно була в Ізмаїлі на весіллі в однокласниці, то я пам'ятаю просто, як довго ми туди їхали. І ще можете собі уявити, в якому стані була дорога 20 років тому.

РІЗНИКОВА Я.О. Це ще одне питання. І це теж дуже важливо, і було б гарно, якби народні депутати підтримали цю ідею. Вже багато років є ідея про побудову дуже невеликої частини дороги в обхід Молдови, і це значно, в разі скоротило б і години переїзду, і, зрозуміло, стан людей, і звичайно Україна б стала доступнішою один для одного. Це дуже важливо. І я не знаю чому, але ці питання весь час гасяться на якомусь центральному рівні. Тому ми ініціюємо не один раз, але далі не рухаємося.

КРАВЧУК Є.М. Ясно, не доходить сигнал.

Дякую, що ви це порушили.

Надаю слово пану Богдану Черваку, перший заступник голови Державного комітету України з питань телебачення та радіо. Єдине, у мене величезне прохання скоротити свій виступ, спробуйте в 3-4 хвилини, бо у нас дуже ще багато виступаючих офлайн і не хотілось би, щоб ми вибивались з таймінгу, бо нам повертатися потім в Київ.

ЧЕРВАК Б.О. Вітаю шановне товариство!

Щодо присутності телеканалів та радіоканалів Суспільного мовлення, очевидно, що я буду говорити про Суспільне мовлення, на території Одеської області. Охоплення телеканалами Перший та Суспільне Культура орієнтовно становить 90 відсотків території області. Телеканал Суспільне Одеса охоплює орієнтовно 85 відсотків території області.

НСТУ від самого початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну задіяло весь спектр доступних ресурсів для поширення своїх програм, зокрема відновило трансляцію радіоканалу «Українське радіо» в діапазоні середніх хвиль. Але внаслідок постійних обстрілів та руйнацій об'єктів енергопостачання ДТЕК «Одеські електромережі» не може забезпечити стає енергопостачання та подає занижену напругу на радіоб'єкт, внаслідок чого блоки передавача періодично виходять з ладу та потребують ремонту.

Українське радіо, радіоканал «Українське радіо» в FM-діапазоні орієнтовно охоплює 70 відсотків території Одеської області. Радіоканал «Промінь» в FM-діапазоні орієнтовно охоплює 35 відсотків території області. Радіоканал «Культура» в FM-діапазоні орієнтовно охоплює 20 відсотків території області.

У нас існує конкретний перелік усіх населених пунктів Одеської області, де необхідно отримати нові частотні присвоєння, щоб максимально охопити Одеську область каналами українського радіо.

Наразі головний пріоритет – забезпечення безперебійного мовлення НСТУ під час можливих довготривалих блекаутів по всій території України, в тому числі і в Одеській області. Ми працюємо в цьому напрямку. З цього приводу Голова Держкомтелерадіо Олег Наливайко зустрічався з Прем'єр-міністром. Не всю інформацію я тут можу викладати, але вживаються певні заходи, щоб територія Одеської області була охоплена мовленням Суспільного каналу, в тому числі і під час можливих довготривалих блекаутів.

Дякую за увагу.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пане Богдане.

Ми ще заслухаємо сьогодні вже на засіданні ТСК якраз директорку філії Суспільного. Вчора ми були разом з колегами на Суспільне Одеса.

Багато ми говорили про когнітивну війну, як Росія використовує різні методи впливу не тільки на Україну, але й на наших партнерів. Дякую, що до нас приєднався пан Євген Сербін, це перший заступник керівника Центру протидії дезінформації РНБО. Ми, до речі, мали спільне засідання тимчасової слідчої комісії у приміщенні РНБО разом із робочою групою, яка по стратегічних комунікаціях. Я думаю, що ми продовжимо нашу роботу.

Будь ласка.

СЕРБІН Є.Л. Дякую.

Доброго дня, колеги. Центр протидії дезінформації є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України, який створений відповідно Радой національної безпеки і оборони, і введений в дію указом Президента України. Які головні завдання центру? Це забезпечення протидії як наявним, так і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам в інформаційній сфері.

Центр постійно і щоденно здійснює свою діяльність і у постійній співпраці з нашими колегами – депутатами Верховної Ради України (дякуємо за запрошення), правоохоронними органами, Службою безпеки України, Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України, Головним управлінням розвідки, Службою зовнішньої розвідки, Національною радою з питань телебачення і радіомовлення та іншими державними органами та органами місцевого самоврядування.

Про Одещину вже багато було сказано, повторюватися не буду. Просто треба обов'язково додати, що Одещина постійно перебуває у фокусі особливої уваги ворожих спецслужб і наша загальна мета захистити Одещину не лише від фізичних

атак, а і від деструктивного впливу в інформаційній сфері і протидіяти постійним інформаційним атакам, які ворог застосовує в тому числі і по Одещині.

Станом на сьогодні інформаційні загрози суттєво ускладнилися в зв'язку з активним використанням ворогом інструментів штучного інтелекту. Ворог перетворив створення дезінформації та інформаційної атаки на промисловий конвеєр, який він застосовує не лише в Україні, а і відповідно по всьому світу. Цільові аудиторії ворожого деструктивного впливу це Сполучені Штати Америки, країни Європейського Союзу, країни Латинської Америки, країни Африки, країни Південно-Східної Азії і не тільки.

Вплив Росії в інформаційній сфері постійно збільшується, на це витрачаються десятки мільярдів доларів. Крім того, що Росія застосовує штучний інтелект і всі доступні інформаційні ресурси, так само постійно створюється й удосконалюється так звана «війна м'якої сили» - це рупори Кремля: спортсмени, артисти, в тому числі створені по всьому світу так звані «руські дома». І безпосередньо Росія так же само застосовує церкву для пропаганди і деструктивного впливу по всьому світу.

Станом на сьогодні штучним інтелектом ворог постійно здійснює сотні і сотні тисяч аудіо- і відеоконтенту щоденно. Це, наприклад, дипфейк, тобто відео або аудіо, в яких за допомогою штучного інтелекту підміняють обличчя чи голос людини, створюючи враження, що ця людина сказала або зробила, або прокоментувала якісь події, якісь заходи, пропаганду і тому подібне, які насправді людина звісно не казала.

Клонування голосу, накладення голосу на відео відомих людей, політиків, громадських діячів і тому подібне, тим самим вкидаючи у мережу це відео з неправдивою, деструктивною інформацією, ще й згенероване відео, повністю створене ШІ, це повністю відео, голос.

КРАВЧУК Є.М. Пане Євгене, можливо, ви щось скажете трошки про це регіон?

СЕРБІН Є.Л. Так-так, зараз. Це наступне.

КРАВЧУК Є.М. Бо ми знаємо, як працюють дипфейки.

СЕРБІН Є.Л. Це вже наступне. Так.

Тому штучний інтелект на сьогоднішній день це велика загроза. Так само штучний інтелект відповідно застосовується і по Одесі. В Одесі є і діє сітка телеграм-каналів, які безпосередньо працюють по Одесі та Одеській області, це телеграм-канали під назвою «Типичная Одесса», «Одесский фразер», «Одесский

партизан», «Однажды в Одессе», «Одесса за победу», «Республика Одесса», а также «Общественное телевидение Z».

Крім цього, постійно щодо Одеси будь-яка інформація викладається на великих телеграм-каналах під назвою «Резидент», «Легитимный», «Сплетница». Ці телеграм-канали безпосередньо обслуговує 85 головний центр спеціальної служби головного управління генерального штабу Російської Федерації, це російська розвідка. Через ці майданчики ворог системно посилює чіткий набір деструктивних наративів щодо Одещини. Всі знають, це звучить: «Одесса – это русский город. Одесса – город русской славы. Одесса должна вернуться в состав России» та інші наративи, які вона постійно поширює. Як з цим боротися? Центр протидії дезінформації щоденно працює в цьому напрямку, виявляє ці деструктивні інформаційні кампанії інформаційного впливу, різні мережі, передає цю інформацію до Ради національної безпеки і оборони, до Служби безпеки України і так само до наших міжнародних партнерів для того, щоб вони на території Європи і в інших країнах так само здійснювали вплив і блокували ці ворожі інформаційні кампанії.

КРАВЧУК Є.М. А чи правда, що багато телеграм-каналів адмініструються з Придністров'я? Є така інформація, що такий там анклав.

СЕРБІН Є.Л. Багато телеграм-каналів невідомо ким і з якої країни взагалі адмініструються. Тому може бути адміністрування з будь-якої країни.

Тобто центр постійно працює так само з міжнародними нашими партнерами. Ми працюємо з НАТО, з Великою Британією, зі Шведським агентством психологічного захисту, з Європейською службою зовнішньої діяльності і багато інших. Так само ми працюємо з великими Big Tech компаніями, такі як Google, це ютуб; Мета платформс, це фейсбук, інстаграм, тредс та інші. Завдяки цій співпраці ми можемо розглядати питання щодо блокування на території України цих інформаційних ресурсів, які постійно поширюють російську пропаганду і здійснюють інформаційні спеціальні операції.

Що ми пропонуємо безпосередньо по Одещині? В цьому контексті ми пропонуємо безпосередню взаємодію з Одеською обласною військовою адміністрацією, з мерією міста, з правоохоронними органами, для того щоб налагодити прямий на швидкий канал обміну даними про виявлені інформаційні загрози, розглядати питання, як їх блокувати або здійснювати протидію. Так само центр пропонує проведення практичних тренінгів для фахівців з комунікації, пресслужб та безпекових структур Одещини щодо виявлення та протидії інформаційним загрозам.

І, якщо дозволите, ще два слова. Пропустив, що штучний інтелект застосовується в принципі в усіх інформаційних мережах, таких як телеграм, X,

тіток, ютуб, фейсбук, тредс і так далі. Тому ми знаємо, як з цим треба боротися і пропонуємо Одещині доєднуватися до цієї боротьби і разом її поборемо.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пане Євгене.

Знаєте, у нас була ще зустріч вчора з журналістами, то, як не дивно, знову ж таки, це швидше не до обласної військової адміністрації, була репліка до міської ради, що яка ваша найбільша проблема? Каже: «Ну ми вже змирилися із «шахедами» і ракетами, ми вже якось навчилися працювати, а от доступ до інформації з боку місцевої влади називають найбільшою проблемою. І закритість, закритість.

Дякую. Надайте також в письмовому вигляді – це до всіх учасників. Ми потім акумулюємо до нашого рішення.

Будь ласка, пані Маріна Ткачук. Звичайно, що в такому морському місті, хто ж міг представляти Національну раду? Це директор Департаменту Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. І очевидно ми хотіли би від вас почути якраз про сигнал, про блокування російського сигналу і про покриття на території Одещини.

ТКАЧУК М.В. Вітаю. Дякую за запрошення.

Рада доєднатися і почути дуже багато цікавого і важливого. І, щоб не забирати багато часу, перше, що я би хотіла сказати, що Одещина дуже різноманітна в плані медіа, всього за даними реєстру 199, проте кожен із суб'єктів має багато різних медіа і їх загалом 358. Але активно реєструються, було би добре, сьогодні ми не раз згадували про телеграм, було би добре, аби вони всі приходили на реєстрацію і ставали, відкривали своє обличчя і щоб ми не шукали їх і не з'ясовували, в якому регіоні чи звідки йде інформація, і хто володіє цим ресурсом. І набагато менше було би роботи і спецслужбам, і всім.

Що з головного я хотіла зазначити. Про те, що за інформацією Концерну РРТ Одещина має найкраще покриття в Україні і на прикордонні теж. Проте пан Олег зазначав про ці 16 радіотехнічних комплексів, які власне забезпечують блокування сигналів, проте найголовніша проблема, яка існує станом на зараз і вже Одеська філія Концерну РРТ спільно за сприянням Держспецзв'язку звернулася до військової адміністрації про те, щоби ці передавальні станції включили до об'єктів критичної інфраструктури, оскільки коли відбувається відключення світла, вони переходять в режим енергозбереження і живляться за допомогою генераторів. Проте ми всі розуміємо, що, перше – це паливо, яке дуже дороге, друге – вони не можуть безперервно працювати, відповідно внаслідок цього вони не працюють і вороже

мовлення може потрапляти до кінцевого споживача, що є негативним в плані інформаційної безпеки.

Відповідно також із проблематики це те, що хоч є і вільні частоти, їх 19, якщо я не помиляюся, проте немає бажаючих іти на конкурс, тому що це падіння рекламного ринку, звісно, дуже має негативне відображення і дуже дорого обслуговувати, відповідно ми оголошуємо конкурс, вже два рази ось цього року оголошували, проте бажаючих немає. Відповідно є у нас і тимчасові дозволи на мовлення, це наразі забезпечує Армія FM Міністерства оборони, і відповідно ми таким чином заповнюємо ці частоти.

Що важливо ще? Це те, що окремої уваги потребує, це одеський місцевий мультиплекс, тому що є необхідність вивільнення смуг радіочастот цифрових дивідендів для впровадження радіотехнологій LTE. Відповідно ці канали підлягають вимкненню. І йдеться це про 21 населений пункт області. І вже УДЦР звернув увагу на це, про те, що відсутні вільні радіочастоти для того, щоб перенести ці канали. Тому я думаю, що колеги, місцева влада мають звернути увагу, щоб не допускати цього, тому що 21 населений пункт все-таки залишиться без інформації.

Щодо захисту інформаційного простору в межах роботи Національної ради. Ми не фіксували, що є дуже добре, системних порушень з боку наших ліцензіатів, реєстрантів, проте ось ця ніша, про яку я казала на початку, це саме соціальні мережі. Ми намагаємося, звісно, фіксувати, виявляти і вчасно передавати Службі безпеки, Центру протидії дезінформації. Проте ми розуміємо, що це просто колосально величезний об'єм, який не може ні Національна рада, ні там всі наші моніторингові центри і служби, хто це робить, охопити.

Тому дуже багато є ініціатив від Кіберполіції, є додаток «Брама», де можна, щоденно публікують, що потрібно блокувати. Тому громадські організації дуже багато хто здійснює моніторинг. Тому, якщо фіксують, прохання передавати оперативно, у нас є одеське представництво Національної ради, і щоби ми могли по своїх каналах відразу реагувати.

Тому що я от сьогодні, вчора, сьогодні, що і де летить, але там, поруч з тим, є дуже багато того, що не має бути, і це оперативно, де тільки прилетіло і відразу публікується. Тому ось тут варто все ж таки звернути увагу.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Так, ми ще поговоримо на ТСК, власне, як журналістам вижити в умовах соціальних мереж, бо просто вбивають професію.

Дякую. Також, будь ласка, передайте свої пропозиції.

А з приводу, що от соціальних мереж, то очевидно має бути все-таки цифровий регулятор, це наше зобов'язання з EDSA, рано чи пізно ми його створимо. Бо, мені здається, ще дуже багато внутрішньої, час забирає розібратися, хто і кому пише.

ТКАЧУК М.В. Передати і кому передати. Так.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Хочу подякувати одразу всім, бо у нас і в цій частині, і в наступній дуже багато представників громадянського суспільства беруть участь. І тут ви така дуже сила, знаєте, яка бере на себе лідерство тоді, коли політики навіть не беруть лідерство – і за це ми вам дуже дякуємо.

Але, якщо можна, я би хотіла спочатку дати слово пану Теодору Оробцю, протоієрею і секретарю Одеської єпархії ПЦУ. Ми вчора були в храмі і помолилися біля стіни, де зображені наші герої. І хочу ще вам також подякувати, ви тут дуже складну і важливу справу робите.

ОРОБЕЦЬ Т.В. Дуже дякую. Дякую, пані Євгеніє.

Шановні народні депутати, дорогі брати і сестри, пані і панове, слава Україні!

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ОРОБЕЦЬ Т.В. Сьогодні велике дванадцяте свято Воздвиження Чесного і Животворчого Хреста Господнього. Це, знаєте, не тільки, хрест я маю на увазі, не тільки символ християнства, але і такої перемоги добра над злом і певної свободи, духовної свободи, яку приніс Христос. Тому вітаю всіх вас зі святом. Слава Ісусу Христу!

Знаєте, багато не буду робити вступу, напевно зразу перейшов би до більш таких конкретних питань. Тим більше, що в такому добірному товаристві, і офлайн і онлайн, де можна сказати про дійсно релігійну безпеку і духовну безпеку нашої Одещини і України взагалі. Дійсно тут піднімається питання про розрізнення трошки нашої території, бо якщо на півночі Одещини є велике представництво Православної Церкви України, то на півдні, на Одеській Бессарабії Православна Церква України і взагалі проукраїнські релігійні організації, якщо можна так сказати, дуже-дуже мало представлені.

Також про переходи я маленьку ремарку хотів сказати, що від Київського патріархату до ПЦУ це не перехід. Хотів би, щоб ми розуміли, що це просто перереєстрація, яка просто затрималася в часі з тих чи інших причин – це громаді не було цікаво, а процес все ж таки займає час. Тому що, наприклад, з Кодими чи з Ізмаїла за 300 кілометрів треба приїхати, щоб подати документи виключно в одеський ЦНАП, а ЦНАП передасть вже в обладміністрацію. І це технічно дуже складно. І люди, особливо коли там є якісь помилки і вони перший раз не подали

добре документи, то вони вже це діло і залишають. Тому це не переходи. А дійсно від московського патріархату, я не буду такий політкоректний, як представник Міністерства культури, дійсно, речі треба називати своїми іменами, і зараз це підтвердив митрополит Балтський, який почав вголос згадувати патріарха Кіріла, навіть його підопічні, його священники почали звертатися, правда, не розумію чому, до митрополита Онуфрія. Зверталися би вже, то вже або в державні якісь органи, або до митрополита Епіфанія, там би їм більше допомогли.

Але власне про переходи і про оці відносини. Звісно, я дуже дякую, що на такий рівень депутатів Верховної Ради і центральної влади піднято питання релігійної, духовної безпеки, тому що нам деколи здається, що така невелика горсточка священників Православної церкви України цікавиться і турбується цим, ну і десь час від часу громадськість підтримує, коли це виходить, я маю на увазі, робота московського патріархату виходить за якісь межі дозволеного. Але я скажу, наприклад, про складність цих переходів. Тобто обладміністрація перереєструє статут відповідно до чинного законодавства досить зрозумілим методом і ми розуміємо, як подати документи. Так само вносяться зміни в держреєстр, до держреєстратора можна звернутися і також це все відбувається. А потім, коли вже стосується справа матеріальних цінностей чи майна, це вже стає проблемою. Бо, наприклад, ми бачимо, зараз у нас декілька ситуацій по місту Одесі. По області не буду розпорошуватися, бо я так розумію, що часу не дуже багато. Але Одеса. Храм колишній Олександра Невського, коли перейшов до Православної церкви України, на території військового шпиталю, фактично на території військової частини, ми його перейменували рішенням громади у храм святого Агапіта Києво-Печерського послушного, лікаря безвідплатного. І тому хочу сказати декілька слів. От, наприклад, зайшли ми в храм, на території бачимо відеоспостереження, досить багато, там по-моєму, 4 камери, всі 4 камери направлені на приймальний pokій і територію військового шпиталю. Все транслюється не просто на екран, а виходить в мережу і за цим відео спостерігає настоятель, який є підсанкційними в Україні і втік на територію Росії, а зараз, по твердженню його колег і друзів, він проживає в Криму і цю всю трансляцію дивиться у себе на телефоні. Зайшовши в храм, ми бачимо таку цілу плеяду російських маркерів чи маркерів «руського міра», це царська сім'я, цар Ніколай, Ушаков, Боголюбський і навіть княгиня Ольга Всеросійська.

Тому це велика проблема. Вони нібито самотужку провадять свою релігійну діяльність, але не є українськими, я більше скажу, це є антиукраїнська робота. Зараз у нас стоїть важливе питання з Троїцьким, Свято-Троїцьким собором в Одесі, називається Троїцька грецька церква, де дійсно перший кам'яний храм у 1795 році побудований грецькою спільнотою, і він був, в радянський час не використовувався як храм, але на початку 90-х був повернутий Олександрійському подвір'ю, і сьогоднішній патріарх Олександрійський Федор був там ще архімандритом-настоятелем, але потім якимось чином, правда, міська рада виділила землю для громади, все, і ця громада стала громадою Московського патріархату у свій час.

Зараз вона вирішила змінити підпорядкування у зв'язку з тим, що люди хотіли допомагати своїм рідним, близьким, воїнам, які захищають Батьківщину, але там священник і настоятель сказали, що не справа громади, якщо хочете допомогти – допомагайте, є відділ соціального служіння в єпархії, він цим буде займатися, а не кожна громада. І люди вирішили перейти до Православної Церкви України. І коли громада перейшла, всі документи оформилися, ми зрозуміли, що приміщення храму належить від 2021 року Одеській єпархії. Через реєстратора вони просто дали довідку від секретаря єпархії, що (практично цитую) «ми на цей храм потратили багато коштів». І на основі цієї довідки храм став у користуванні Одеської єпархії. Звісно, ми, громада і Одеська єпархія Православної Церкви України, ми подали відповідні запити у відповідні органи, котрі мають на це повноваження, і розуміємо, що...

КРАВЧУК Є.М. Готові підтримати ці запити також з нашого боку.

Якщо можна, я розумію, що ми можемо ще тільки на тему релігії говорити годину окремо.

ОРОБЕЦЬ Т. В. Так.

КРАВЧУК Є.М. Я думаю, що ми продовжимо цю тему тримати на контролі. Якщо можна, підсумувати.

ОРОБЕЦЬ Т.В. Я тоді закінчую. Я ще маю там декілька конкретних випадків. Наприклад, про те, що...

КРАВЧУК Є.М. Люди на другу частину і вони просто теж обмежені в часі. У нас потім ще ТСК.

ОРОБЕЦЬ Т.В. Буквально хвилину. Молитва за Україну. Наприклад, цілодобово була молитва за Україну. Ну і дійсно молитва, хоча на церковнослов'янській мові чи з російською вимовою, вона відбувається, але коли включаєш пряму трансляцію там о 2-й, 3-й ночі, там вже йдуть і російські царі, і Ольга Всеросійська, і Феодосій і Антоній Києво-Печерські – також російські святі. Тому це дуже важливо і напевно, що треба нам про це заявляти, а владі це контролювати.

Я ще раз сердечно дякую за запрошення бути долученим до цієї теми і обговорення її. Дякую. Нехай всіх береже Господь.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Прошу до слова пані Ярославу Вітко-Присяжнюк, яка представляє громадську організацію «Одеса україномовна» і є депутаткою обласної ради. Чи є пані Ярослава? Є.

ВІТКО-ПРИСЯЖНЮК Я.В. Є.

КРАВЧУК Є.М. Якщо можна, менше ніж 5 хвилин.

ВІТКО-ПРИСЯЖНЮК Я.В. Я постараюся.

КРАВЧУК Є.М. Дякую дуже.

ВІТКО-ПРИСЯЖНЮК Я.В. Добрий день, шановні колеги. Перш за все хочу подякувати комітету за засідання саме з таким порядком денним. Сьогодні вже неодноразово звучало про те, що Одеса є морським форпостом України, про те, що вона зазнає терору від російських ракет і окрім того зазнає потужного...

КРАВЧУК Є.М. Я дивилася якраз інформацію, на жаль, там зараз іде атака на Одещину.

ВІТКО-ПРИСЯЖНЮК Я.В. Окрім того, вона зазнає і потужного інформаційного впливу зі сторони Російської Федерації, тому сьогодні я б хотіла поговорити про вічне – про мову. Говорити можна багато, але постараюся дуже коротко.

Перш за все я хочу зазначити, що для Одеси російська мова це є мовою не просто там повсякденного спілкування або ж побутовою, це набагато ширше поняття, яке є частиною такого явища як одеський міф, тобто уявлення, що нібито самобутність і культурна цінність Одеси нерозривно пов'язані саме з російською культурою. У цьому напрямку показовою дуже була теза, яку озвучив під час приїзду в Одесу у 2019 році так званий «хороший руській» Дмитрій Биков, котрий сказав, що без російського культурного контексту роль міста буде плачевною, чим по суті власне охарактеризував цей одеський міф. Це завжди несло і несе в собі пряму загрозу національній безпеці, адже подібні твердження відтворюють уявлення про належність Одеси до російського культурного простору, яке Росія, по-перше, використовує для політичного привласнення міста, а по-друге, це надалі стало одним із приводів виправдання її агресії.

Дуже показово, що у 2022 році ми відійшли від плекання цього одеського міфу, принаймні з публічного простору зникло його оспівування, проте, дуже на жаль, останній рік чи два місцеві депутати, які є представниками політичних партій, котрі мають одні із найбільших фракцій як в Одеській міській раді, так і в Одеській міській раді, після тривалого мовчання знову починають вголос говорити про так звану «одеську мову», як вони називають російську мову, про те, що яка різниця, якою мовою любити Україну, якщо ти її любиш, і про те, що російськомовні одеські пісні є частиною неповторного одеського колориту і частиною ДНК одеситів. Таким чином ми бачимо вчергове, що самотність Одеси знову ж таки пов'язують із російськістю, залишаючи українській мові роль чогось чужорідного і зовнішнього для Одеси. Крім того, що це знову ж таки сприяє поширенню російських наративів, це дуже сильно поглиблює суспільні конфлікти. Ні для кого не є новиною про те, що в Одесі регулярно виникають скандали, котрі набувають широкого резонансу і масово тиражуються як місцевими ЗМІ, так і загальноукраїнськими, а також телеграм-каналами, які виникають через відмову в обслуговуванні державною мовою, що є грубим порушенням законодавства, і через засилля російськомовної музики у публічному просторі як Одеси, так і області.

Гарним прикладом цього є конфлікт, який виник у липні цього року у селищі Затока Одеської області, коли ветерана побили за його прохання вимкнути російську музику. Такі конфлікти, на жаль, не є поодинокими, наприклад, за даними ГУНП в Одеській області тільки за 2025 рік до Нацполу надійшло 778 звернень громадян з усієї Одещини, які стосувалися публічного відтворення чи прослуховування російськомовної музики. Поліція каже, що з огляду на те, що немає законних підстав для реагування, вони обмежувалися в даному випадку профілактичною роботою, розмовами і так далі.

На противагу цього всього хочу зазначити, що реалізація державної мовної політики на місцях значною мірою, на мою думку, є недостатньою та залишається формальною. До прикладу, станом на квітень цього року мовні програми були затверджені лише у 39-ти громадах Одеської області із 91-ї. А реальне фінансування заходів у 2025 році мало всього лиш 9 громад, 9 громад із 91-ї. Разом з тим, навіть ті громади, які мають ці програми, з огляду на те, що вони мають їх дещо декларативно, у своїх звітах про проведену роботу зазначають заходи, які є суто формальними та недостатніми. До прикладу, конкурс дитячих творів про рідну мову, Шевченківські читання, тематичні книжкові виставки в бібліотеках, виділення коштів на роздавання грамот за підтримку української мови – це все, звісно, дуже добре, але я вважаю, що у 2026 році це далеко не ті заходи, які сприяють популяризації української мови та підняттю престижу державної мови, ще й у такому складному регіоні як Одещина, котре десятиками років зазнавало і продовжує зазнавати потужного гуманітарного впливу зі сторони Російської Федерації.

Також є дуже відчутним розрив в освіті. Тому що для одеситів знайти якісний садочок чи школу зі сталим україномовним середовищем є суттєвим викликом. Здебільшого українська мова...

КРАВЧУК Є.М. У киян є такі виклики, на жаль.

ВІТКО-ПРИСЯЖНЮК Я.В. В Одесі, на жаль, це ще ширше. Це ще ширша проблема, тому що здебільшого українська мова використовується лише під час занять чи уроків, тоді як, нагадаю, що освітній процес, він охоплює не тільки, грубо кажучи, заняття за партою, а будь-яку комунікацію освітніх працівників як між собою, так і зі здобувачами освіти. Тобто українська мова повинна лунати від того моменту, коли дитина переступила поріг навчального закладу і власне припинятися тоді, як вона звідти вийшла.

Нагадаю, що відповідно до законодавства держава гарантує кожному громадянину здобуття формальної освіти на всіх рівнях державною мовою. Натомість в Одесі батьки повинні чомусь самотужки виборювати для своєї дитини належне україномовне середовище.

Ну і власне з огляду на зазначене я наголошую перш за все на необхідності посилення реалізації мовної політики на місцях і позбавлення її формального окрасу, а також посилення відповідальності за порушення мовного законодавства.

А по-друге, я хочу наголосити на необхідності якнайшвидшого ухвалення законопроекту номер 15412, спрямованого на посилення захисту української мови.

І насамкінець хочу підкреслити ще до тієї теми, якої вже сьогодні торкалися, що, звісно ж, питання захисту української мови є частиною набагато ширшого питання утвердження української ідентичності на Одещині, це включає, звісно ж, інформаційну, освітню політику, деколонізацію.

Ну і як голова Одеського осередку Руху «Простір свободи» хочу наголосити на важливості офіційного визнання 1415 року роком першої писемної згадки про місто і відзначення Дня міста саме 19 травня замість імперської дати – 2 вересня. Нашу заяву з пропозиціями ми передамо комітету.

Дякую за увагу.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пані Ярославо.

Ви дуже так ніби і широко, але дуже чітко окреслили всі практичні проблеми, з якими одесити зіштовхуються. Ну змінюється ситуація, змінюється все одно.

ВІТКО-ПРИСЯЖНЮК Я.В. Якщо порівняти з 2016-м, набагато краще. Якщо порівняти з загальноукраїнською тенденцією, роботи ще дуже багато.

КРАВЧУК Є.М. Абсолютно точно. Тут є куди рухатися. Але, я ж кажу, я згадую там 2010-й, 2011-й, ну тобто на мене дивилися просто, я винятково україномовна і не переходила ніколи на російську.

Я думаю, що це вже якраз буде сьогодні останній такий завершальний спікер, бо я не бачу пані Зої (так, немає).

Тоді, будь ласка, Артем Карташов – ГО «Історія. Культура. Демократія». І я думаю, що ми, колеги, обговорення об'єднаємо з наступним блоком, бо вже чекають в онлайн, там уже підсумуємо. Очевидно, що ми будемо ще обговорювати наше рішення потім на наступному комітеті, але, думаю, воно буде теж таке широке, як і коло сьогоднішніх питань.

Будь ласка.

КАРТАШОВ А.Г. Дякую, шановні члени комітету, присутні, за запрошення.

Я спробую чітко, конкретно по тезах відповісти, тому що подав...

КРАВЧУК Є.М. Без «води».

КАРТАШОВ А.Г. Так-так. Надав комітету таку вичерпну інформацію у письмовому вигляді, тобто по порядку.

Щодо деколонізації, то ви говорили про вулицю Італійську, сьогодні поруч із нею є центральні вулиці, названі на честь Ніни Строкатої – це українська дисидентка і борчиня за незалежність у ХХ сторіччі, тут поруч, це колишня вулиця Буніна. Колишня вулиця Жуковського, знову ж таки, в історичному центрі названа на честь Святослава Караванського, члена Організації українських націоналістів, тобто... Ну не буду всіх перераховувати, скажу, що сьогодні топонімічна мапа Одеси завдяки оцьому розпорядженню з 2024 року фіксує всі етапи державотворення не тільки, які були в Одесі, а і загалом в Україні. Тому на сьогоднішній день, до честі там органу самоврядування, міська рада забезпечила інформаційний простір наповнений новими назвами, переозвучили всі там зупинки, стоянки, різні повідомлення інформаційні, тобто найменування використовується.

Але є друга проблема – це пам'ятники. На сьогоднішній день протягом 2 років міською радою абсолютно практично нічого не зроблено, тобто всі демонтовані об'єкти, крім напевно двох пам'ятників, це наслідок, назвемо це, погодних умов, які в Одесі є. Так? Тобто проходить вітер там, падає якась дошка, але це поза межами міської ради, так, повноважень. І ми бачимо, що протягом 2 років міська рада просто саботує абсолютно це розпорядження, посилаючись, то там колись посилалися на відсутність висновків інституту, інститут дав висновки, то тепер це ЮНЕСКО. І наразі цей саботаж в принципі призводить до того, що на сьогоднішній день сфера

нацпам'яті віднесена до сфери національної безпеки і ми бачимо, що Одеська міська рада просто будь-якими шляхами підважує, так, нашу національну безпеку.

Тобто ми би хотіли, оскільки завдяки комітету були внесені зміни в Закон «Про місцеві державні адміністрації» і на голову ОВА покладено повноваження там реалізовувати і координувати виконання власного розпорядження, то ми би просили в письмовому вигляді теж комітет надати роз'яснення щодо конкретного механізму дії обласної військової адміністрації, наприклад, яким чином вона може там, можливо, самостійно виконати таке розпорядження. Якщо ні, то в даному випадку просили би комітет рекомендувати міській раді завершити виконання розпорядження, тому що Міністерство культури ще в 2024 році на запит Ради дало лист, що робити з пам'ятником, якщо він знаходиться в історичному центрі, і за ці 2 роки жодного, жодного такого звернення від міської ради не було. Тобто ми бачимо відвертий саботаж. І тому, оскільки є державницька позиція обласної адміністрації і департаменту культури, можливо необхідно рекомендувати саме департаменту культури знову ж із громадськістю зібрати цей пакет документів про історичний центр, надати його Мінкультури. Мінкультури би принаймні публічно засвідчив прихильність політиці деколонізації і за роз'ясненням комітету, можливо, і голова ОВА, і самостійно ОВА зможе це виконати. Це перше.

Друге питання, це вік Одеси. Я не згоден з головою адміністрації про те, що не чіпайте свято. Ну це працює навіть таким чином, умовно, ну якась людина поцікавиться: а чому 2 вересня? Введе це в гуглі і одразу натрапить на російський наратив історичний, так? Тому саме так і формується оця м'яка сила і необхідно, я повністю згоден, змінити це. Тут є два шляхи.

Перше. Це зміна Постанови Кабінету Міністрів 2001 року зі списком історичних населених місць. Я знаю, що комітет звертався уже до Міністерства культури з цим питанням, однак Міністерство культури внесло зміни виключно стосовно назв населених пунктів, дати залишилися старими. Це важливо, щоб на загальнодержавному рівні це було змінено, і цього року, наприклад, 2 вересня... *(Шум у залі)* Саме датами. Я думаю, що в принципі, так. Тому це перше.

Друге. Коли громадянин РФ був міським головою, ми бачили дуже багато святкувань. 2 вересня цього року цього не відбувалося, тобто було сухе привітання з Днем міста, не було якихось заходів, концертів, і це відкриває можливість насправді на наступний рік уже до 19 травня внести зміни до статуту, то буде постанова Кабінету Міністрів можливо уже змінена, можна буде уже ініціювати зміни до статуту, прибрати це 2 вересня і наступного року вже 19 травня відзначити День міста вже за належною історіографією.

Третє питання я хотів би підняти стосовно російського театру в Одесі. Був такий Одеський обласний академічний російський театр, зараз він, у 2022 році прибрали

слово «російський» з назви, але це не змінило суть цього театру. Тобто цього року вийшов скандал, що студенти...

КРАВЧУК Є.М. Підпорядкування обласної ради?

КАРТАШОВ А.Г. Так, це обласної ради.

Був скандал з тим, що студенти Карпенка-Карого хотіли поставити там виставу «Мина Мазайло». Довідково, це вистава, яка висміює, головний персонаж висміюється, який хоче підняти свій соціальний статус і змінити своє українське прізвище Мазайло на Мазенін. Навколо цього відбувається, скажімо так, ця вся вистава. Ця вистава сьогодні переосмислена, була запропонована, погоджена керівництвом театру, але після цього відбулася так звана художня рада, її записав цей студент, і ми в медіа було багато публікацій, ми почули вагон російських наративів від дирекції театру, від членів художньої ради, починаючи з заперечення Голодомору, що їх обурює, коли хтось згадує за Голодомор 1932-1933 років: «А на Поволжі як було, дивіться». Тобто таке відчуття, що люди ніби живуть в Україні, але ментально залишаються частиною якогось Радянського Союзу і їх...

КРАВЧУК Є.М. ... повертає конкурси...

КАРТАШОВ А.Г. Так.

КРАВЧУК Є.М. ...в заклади культури. Тому це може бути...

КАРТАШОВ А.Г. Тому я і хотів якраз в результаті...

КРАВЧУК Є.М. Хорошим шансом.

КАРТАШОВ А.Г. Так-так-так. Тобто директриса театру в результаті, що вона робить? Після цього матеріалу вона почала писати в університет на студента заяви, що він державний зрадник, розпалює ворожнечу і так далі. І після цього вибрику якоїсь реакції ми не бачимо.

Тобто хотів би просити комітет, можливо, рекомендувати обласній адміністрації оголосити конкурс. Розуміємо, що зараз питання таке критичне з кадрами, але ця людина пішла на посаду директора, будучи кандидаткою на директора театру «Російської драми». Так? Це абсолютно інший світогляд, інша ситуація. І, можливо,

саме увага комітету цей процес зрушить і буде оголошений конкурс і керівництво буде замінено.

Четверте питання – це Одеська обласна рада, тобто у нас є декілька об'єктів, які підлягають перейменуванню. Це бібліотека імені Катаєва, яку другий раз уже депутати обласної ради не можуть перейменувати попри прохання трудового колективу. Наразі ми бачимо таку ситуацію, що якщо виконання закону залежить від колективного органу, то частіше за все воно не виконується. І можливо потрібно розглянути можливість якихось змін точкових в законодавстві для того, щоби надання якихось важелів впливу на органи самоврядування, тому що, на жаль.

КРАВЧУК Є.М. Ви знаєте, це зразу починається, що це тиск на децентралізацію і на місцеве самоврядування. Це не наш комітет, але ми просто багато таких... *(Не чути)*

КАРТАШОВ А.Г. Так. Тут ще інше питання. Ну якщо самоврядування має дискреційні повноваження і 2 роки, наприклад, міська рада тупо саботує виконання закону, не пише навіть формально листи в Мінкультури, нічого, а недавно виконуючий обов'язки департаменту культури написав взагалі висновок-звіт до ЮНЕСКО про те, що деколонізація – це загроза історичному центру, що у нас нібито відсутні там якісь порядки законодавчі щодо переосмислення пам'ятників різних епох. Тобто, бачите, дискусія зміщується вже з демонтувати чи не демонтувати, у нас дискусія вже тепер, що ми будемо щось переосмислювати.

І відповідно якщо ми відносимо це до сфери національної безпеки, це має бути, мені здається, належним чином забезпечено.

І останнє скажу, вже не буду вас затримувати, письмово надав всі пропозиції, щодо Бессарабії. Дивіться, я у 2019 році багато дуже там на виборах працював з громадами, якраз Рені, Ізмаїл, Болград, Болградського району, і хочу звернути вашу увагу на те, що у 2022-му році, не чекаючи Закону про деколонізацію, Болградська, Ізмаїльська міські ради перейменували вулиці, перейменували вулиці на честь військових попри те, що результати громадського обговорення, тобто саме населення було проти, вони це зробили. Тобто ми бачимо, що певні громади, вони намагаються як можуть український контекст (так?), але оця інфраструктурна проблема, вона залишає їх трошки за бортом. І тому я підтримую заяву руху «Простір свободи». Я би хотів, щоб в принципі, спроможності держави інфраструктурно вирішити це питання є, а там, якщо буде таке сполучення нормальне, то є заклади обласного підпорядкування – театри прекрасні, український театр в Одесі – вони можуть там гастролювати, вони можуть запрошувати членів цих громад до себе. З'явиться така туристична стежка. Тобто це якраз те, що ми маємо зробити, для того щоб простягнути також руку цим громадам. Тому що вони

подають нам сигнали, але через оці історії вони залишаються варитися у своєму такому просторі, а цей простір, звичайно, захоплює Російська Федерація інформаційно.

Тому я ще раз хотів би подякувати комітету. Хотів би просити комітет надати додаткові роз'яснення, щоб уникнути маніпуляцій, що там ОВА думає так, міська рада так. Тобто буде роз'яснення комітету як того, хто Закон про нацпам'ять видав. Звернутися до Мінкульту ще раз, щоб змінити у постанові Кабміну датування Одеси, не тільки Одеси, а взагалі південь України весь в російській історіографії. Звернутися, можливо, також до обласної адміністрації, щоб ініціювати процес проведення конкурсу на директрису Театру обласної драми.

КРАВЧУК Є.М. Але це хіба не обласна рада оголошує конкурс? Ви оголошуєте?

КАРТАШОВ А.Г. Так.

КРАВЧУК Є.М. Ну тоді можете. Закон зараз не забороняє проводити конкурси. Ми просто їх зробимо обов'язковими, коли приймемо закон, там протягом року всі мають провести.

КАРТАШОВ А.Г. Тут має бути політичне рішення просто.

І останнє скажу, що дуже великий, на жаль, є розрив між позицією держави і громадськості, і місцевого самоврядування, воно продовжує жити наративами довоєнними, скажімо так. На жаль, Одеська міська військова адміністрація, вона в питаннях гуманітарних віддала повністю вплив по суті тим людям, які мали його і велику проросійську повістку, є окремі проєкти, як ODESA ID міської військової адміністрації, але от практична така зміна публічного простору, наприклад, чи діяльність Координаційної ради з питань ідентичності, цього немає, і я сподіваюся, що саме увага комітету трошки збадьорить цих суб'єктів.

Ще раз вам дякую за те, що ви приїхали, будемо раді подальшій співпраці. Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пане Артеме.

Ви зробили уже такий місток до нашої другої частини. Власне ми хочемо детальніше поговорити про три райони, які, вони через географію трохи ізольовані, і не тільки від центру Одеського регіону, але і від, бачите, ви правильно сказали, що багато хто не був за межами області чи там в столиці, чи у Львові. У нас власне на 2022 рік була навіть передбачена субвенція на подорожі дітей між регіонами, але

зрозуміло, що це... Ні, це було в 2020 році, як ковід почався, і на жаль, не реалізували, але це тільки підкреслює, що такі програми зрештою потрібні.

Я передаю слово Микиті Руслановичу, він буде модерувати цю частину. І ми будемо просити всіх спікерів скоротити свої виступи до трьох хвилин, бо у нас, на жаль, потім вже ТСК і ми маємо від'їжджати. Будь ласка.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую.

Ну, по-перше, хочу всім подякувати, хто зібрався, хто підготувався.

Дуже важлива тема, навколо якої ми зібралися сьогодні. Важливі питання, і дуже цінно для мене було послухати всіх, кого я встиг послухати. В принципі навіть знаю, про що йшлося на тій частині, на яку я трошки спізнився.

Тому переходимо до не менш, на жаль, гострих питань другої частини нашої розмови. І має бути з нами начальник Білгород-Дністровської районної державної військової адміністрації пан Василь Самокиш. Є?

ДОМЧИНСЬКА Т.І. Добрий день. Василь Петрович відсутній, у нього нарада.

Перший заступник голови Тетяна Домчинська.

ПОТУРАЄВ М.Р. Тоді, будь ласка, пані Тетяно. Власне ви знаєте наш порядок денний, знаєте, які питання ми хочемо обговорити, тому передаю вам слово. Будь ласка.

ДОМЧИНСЬКА Т.І. Дякую.

Добрий день, шановні колеги! Хочу сказати, що Білгород-Дністровський район має важливе стратегічне, культурне, прикордонне значення для Одеської області, реалізація гуманітарної політики в регіоні здійснюється в умовах воєнного стану, як і по всій Україні, безпекових ризиків та необхідності подальшого зміцнення українського культурного та інформаційного простору. Ми відповідно діємо в рамках, межах і у способи, передбачених законодавством, і маємо відповідні напрямки, які обов'язково зміцнюються.

Що стосується реалізації державної мовної політики, то хочу сказати, якщо взяти 5 років по тому, ми сьогодні суттєво спостерігаємо зміцнення позицій української мови як в органах державної влади, так і місцевого самоврядування, освіти, культури, сфери обслуговування, громадському житті та офіційних інформаційних ресурсах. До цього говорилося, що Білгород-Дністровська міська рада одна із перших прийняла відповідне рішення і видала рішення сесії Білгород-Дністровської міської ради про вилучення російськомовного контексту взагалі з нашого простору.

До неї підключаються інші громади. Безпосередньо також у цьому напрямку ми рухаємося.

Помітні позитивні зміни спостерігаються серед дітей та молоді. І українська мова активно використовується в освітньому процесі, культурних заходах та цифровому середовищі. Є звісно певні ну такі проблемні питання серед представників старшого покоління, особливо в населених пунктах компактного проживання національних спільнот спостерігається використання російської мови. Безпосередньо у нас наявні і болгарська культура, і молдовська, румунська, які широко використовують свою мову.

У публічній сфері використання української мови забезпечується відповідно до законодавства. Телебачення на українській мові, засоби масової інформації на українській мові. Активно зараз співпрацюємо із суб'єктами господарювання. І мені здається, ми досить непогано завершили питання все ж таки зміни російських назв на україномовні назви і майже завершили цей етап частково, ті завдання, які ми безпосередньо ставили.

Не буду окремо зупинятися на книжкових виставках, на мовознавчих вікторинах і так далі, і так далі, які проводяться безпосередньо як органами виконавчої влади, так і органами місцевого самоврядування. Але хочу все ж таки зауважити, що є доволі важливий напрям – це популяризація української книги, читання та сучасного українського культурного продукту і підвищення медіаграмотності населення, а також протидія дезінформації та російській пропаганді. У нас є магазини, книжкові магазини, які широко сьогодні використовують засоби масової інформації, рекламують українську книгу, проводять доволі такі цікаві читацькі зустрічі.

Окремо хочу сказати, що ми проводимо активну роботу по проведенню перейменування об'єктів і топонімії, які містили символіку російської імперської політики або не відповідали вимогам державної мови. Були у нас питання по одному пам'ятнику на території Татарбунарської громади, але наразі ми вже отримали роз'яснення стосовно пам'ятника у Татарбунарах. І на чергову сесію Татарбунарської міської ради підготовлено проєкт рішення про усунення пам'ятника Александра Пушкіна з публічного простору у місті Татарбунари. Зараз готуємося і будемо вживати відповідні дії.

Хочу сказати, що велика увага приділяється меморіалізації російсько-української війни. І ми встановлюємо, і органи місцевого самоврядування і Алеї пам'яті встановлюють, і відповідно Алеї Надії, а також пам'ятні знаки і меморіальні дошки.

Окремо хочу зазначити з приводу транспортної доступності та туризму. Ми всі розуміємо розташування Білгород-Дністровського району і звичайно транспортна доступність з півдня Одеської області до інших міст України у нас дещо обмежена, відповідно маємо стратегічні мости і лимани, і так далі, і так далі, і тому подібне. Тож сподіваємось, що найближчим часом закінчиться війна і у нас буде можливість, враховуючи безпекову ситуацію, безпосередньо знайомити наших і дітей, і

студентів, слухачів відповідних із привабливістю нашого туристичного, всеукраїнських маршрутів і безпосередньо зв'язків.

Білгород-Дністровський район має значний туристичний потенціал, його основу становлять Аккерманська фортеця, антична Тіра, чорноморське узбережжя, Дністровські плавні, Тузлівські лимани, я перераховувати не буду. Тобто нам є чим поділитися і є бажання ще що подивитися.

Тобто Білгород-Дністровський район демонструє позитивну динаміку у зміцненні позиції української мови, розвитку українського культурного простору, реалізації політики національної пам'яті та деколонізації. Пріоритетом для подальшої роботи мають стати підсилення української мови як чинника національної єдності та безпеки, підтримка культурного та етнокультурного різноманіття, розвиток медіаграмотності, збереження національної пам'яті, покращення транспортної доступності та активне використання туристичного потенціалу Білгород-Дністровського району, враховуючи безпекову ситуацію. Тобто рухаємося далі.

Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую дуже. Дякую, пані Тетяно.

Є у мене запитання, але часу немає. На жаль, сподіваюсь, що тим більше після такого, як-то кажуть, тизера, точно є сенс до вас особисто завітати і побачити на власні очі і цю красу ваших територій, так, і познайомитися особисто з такими прекрасними людьми. Дякую дуже.

Зараз хотів би запросити до слова голову Болградської районної державної військової адміністрації пана Валерія Єребакана.

Пане Валерію, якщо ви нами на зв'язку, то, будь ласка, вам слово.

ЄРЕБАКАН В.Г. Доброго дня. Маленька ремарка, я перший заступник голови.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дуже приємно. Будь ласка, слово вам.

ЄРЕБАКАН В.Г. Вітаю всіх учасників. Хочу подякувати, що підняли таке важливе питання для нашого регіону. Ми працюємо над поширенням спілкування та вивчення української мови, культури і стикаємося... Щоб не займати багато часу, хочу відразу до проблемних таких питань перейти. У нас дійсно прикордоння і дуже багато радіомовлення, де українського мало в ефірі, і воно не дуже конкурентоспроможне з молдовським, румунським, іноді навіть з Придністров'ям. Коли я їхав з Одеси до Болграду, по радіо почув таке радіо дуже цікаве, воно називається Країна ФМ, українські народні пісні по-новому. Для молоді, яка у нас,

на жаль, виїжджає за кордон, дуже багато болгарської спільноти, і вони після закінчення 11 класу виїжджають навчатися до Болгарії та інших країн. І ця молодь – це наше майбутнє і те, як ми їх будемо виховувати і спонукати спілкуватися українською мовою, споживати цей продукт, і ми повинні надати їм цю можливість.

Дуже хотілося би, щоб взяли до уваги, щоб поширити кількість україномовних радіоканалів у нашому регіоні. Це було би дуже дієво, на мій погляд.

Піднімалося питання з приводу залучення відомих артистів. На сьогодні доїжджають до нас артисти. На сьогодні є Анастасія Приходько, буде скоро в Болграді, та Kalush Orchestra. Дякую, що вони доїжджають, і це дійсно в Теплицькій громаді дуже багато заходів проводиться із залученням відомих артистів, з Києва приїжджають. Але є деякі перепони. Це з транспортною розв'язкою, з дорогами і самими будинками культури, які потребують ремонту, і було би дуже класно, якщо б були державні програми на умовах співфінансування, щоб привести їх до такого стану, щоб було не соромно запрошувати артистів, які значення...

ПОТУРАЄВ М.Р. Ми розуміємо.

Давайте, може якщо є от якісь гострі проблемні питання, давайте може от так стисло. Вибачте, що я так змушений трошки нагадувати про регламент, але тут у нас просто ще одна велика нарада.

ЄРЕБАКАН В.Г. В принципі, ну головні питання це радіомовлення, білі плями закрити. Якщо можливо, співфінансування щодо поліпшення стану доріг і самих будинків культури. І третє, залучати молодих людей, щоб приїжджали, в закладах охорони здоров'я, закладах освіти бракує кадрів дійсно, і це поширило б спілкування, середовище україномовне.

ПОТУРАЄВ М.Р. Зрозуміло. Дякую за участь.

Будемо намагатися ці питання якось просунути.

Далі, я хотів би передати слово заступниці голови Ізмаїльської районної державної військової адміністрації пані Марині Деной.

Пані Марино, ви з нами?

ДЕНОЙ М.М. Так. Добрий день! Дуже раді вас бачити. Вибачте, сьогодні в пробці, ніяк не можемо доїхати до міста Одеси.

Дуже важливі питання ви сьогодні піднімаєте, і дуже дякуємо вам за цю зустріч, за надану можливість сьогодні виступити.

Сьогодні я хочу дуже стисло, коротко поговорити на тему, яка особливо важлива для нашого регіону, це українська національна та громадянська ідентичність в Ізмаїльському районі. Ви всі знаєте, що Ізмаїльщина – це особливий край, це територія, де століттями перетиналися різні культури, мови, традиції, історичні процеси. Тут поруч живуть представники різних національних спільнот, кожна з яких має свою культурну спадщину, але всі ми маємо спільний дім, це наша держава, наша Україна. Перш за все ця ідентичність починається з пам'яті. Ізмаїльщина має надзвичайно багату історію. Наше завдання – не дозволити їй залишитися лише сторінками в підручниках для наших дітей, для нашого майбутнього покоління. Ми повинні досліджувати історію наших міст і сіл, зберігати родинні архіви, спогади, фотографії та документи. Особливо важливо залучати до цього нашу молодь, адже людина, яка знає свою історію, свого міста, села, своєї родини, вона значно глибше відчуває зв'язок з рідною землею.

Окремий напрямок в Ізмаїльському районі так само, як і в Білгород-Дністровському та в інших районах Одеської області і взагалі в Україні, це топонімія. Назви міст, сіл, вулиць, річок змінилися вже, і це частина також історичної пам'яті. Тому важливо не лише впорядковувати топонімічний простір відповідно до законодавства, а й пояснювати людям історію назв та значення цих перейменувань. Це особливо важливо для наших дітей та нашої молоді.

Українська ідентичність не заперечує культурне різноманіття нашої Ізмаїльщини, навпаки, українська держава має простір для збереження культури болгар, молдаван, гагаузів, румунів, греків, євреїв та інших національних спільнот, які є частиною історії нашого краю. Наша завдання – зберегти це різноманіття та водночас сформувати чітке розуміння: ми можемо мати різні традиції, але ми маємо спільну Батьківщину – нашу державу Україну.

Туризм – це як інструмент ідентичності, ще один потужний напрям в нашому районі. Ізмаїльщина має все, щоб стати пізнавальною туристичною територією України, це наш унікальний Дунай, унікальна природа, історичні пам'ятки, музеї, колорит нашого Придунав'я. Але туризм – це не лише економіка, це можливість розповісти про наш край усій Україні та всьому світові.

Окрема увага нашої молоді, як я вже зазначила. Сьогодні недостатньо просто говорити молодим людям про патріотизм, потрібно давати їм можливість самим створювати сучасну Україну. Молодь має не просто слухати історію, вона повинна досліджувати її, розповідати про неї та створювати нову історію свого краю. Які ж проблемні питання у нас? Водночас ми маємо красу, так, у нас все розвивається, але ще є і проблеми. Серед них це недостатня популяризація історії Українського Подунав'я, втрата локальних історій та усних свідчень, потреба в цифровізації краєзнавчих матеріалів. Є питання збереження культурної спадщини, розвитку туристичної інфраструктури, створення спільного туристичного бренду нашого району. Ще потребує уваги розвиток україномовного культурного та інформаційного середовища, особливо для наших дітей та нашої молоді.

Окремий виклик – це протидія маніпуляціям та російським наративам щодо історії півдня України. Ми повинні мати власний якісний інформаційний продукт, який ґрунтується на фактах, історичних джерелах та українському погляді на історію нашого краю. І, безумовно, дуже важливо посилювати і співпрацю між громадами, щоб кожна з них не працювала окремо, а разом формувала спільний культурний, освітній та історичний простір Ізмаїльщини.

На завершення хочу поставити перед нами просте, але дуже важливе питання: якою ми маємо бачити українську ідентичність Ізмаїльщини через 5-10 років? Мені здається відповідь має бути такою: ми хочемо бачити свій край, де діти знають історію своєї землі, де назви наших міст і вулиць розповідають правду історії, де культура різних національних спільнот не втрачається, а стає частиною багатой культурної мозаїки нашої держави. Де турист, приїжджаючи на Ізмаїльщину, відкриває для себе унікальну Україну. І де кожна людина, незалежно від походження чи мови родини, відчуває себе частиною українського суспільства. Різні традиції – одна Батьківщина. Різні громади – одна Україна. Різні родинні історії, але спільна пам'ять. Українська ідентичність Ізмаїльщини це не лише те, що ми успадкували від минулих поколінь, це те, що ми маємо створювати сьогодні і передамо нашим дітям завтра.

Дякую за увагу.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую дуже.

Це був просто такий надихаючий маніфест, можна сказати, ізмаїльський.

Дякую.

ДЕНОЙ М.М. Дякую вам.

ПОТУРАЄВ М.Р. Зараз маю передати слово голові Державного агентства розвитку туризму пані Наталі Табаці.

Пані Наталю, ви з нами?

ТАБАКА Н.М. Добрий день, шановні панове!

ПОТУРАЄВ М.Р. Єдине, що Євгенія Михайлівна каже, що 3 хвилини це просто вже перебір навіть буде, тому, пані Наталю, ...

ТАБАКА Н.М. Дуже лаконічно.

ПОТУРАЄВ М.Р. Користуючись старою дружбою, змушений вас просити бути максимально лаконічною.

ТАБАКА Н.М. Дякую за можливість доєднатися до такого важливого питання. Підтримуючи попередніх колег з української Бессарабії, абсолютно погоджуємося, що туризм це сьогодні швидше про відновлення ментального і фізичного здоров'я, про зміну культури поведінки під час подорожей Україною, і це сприяє глибшому усвідомленню своєї ідентичності, кращому вивченню історії, традицій і як можливість їздити один до одного в гості і пізнавати краще один одного.

Про туристичну привабливість цього регіону вже не буду окремо зосереджуватися, всі ми сумуємо за цими подорожами. Для нас фактично важливо, щоб інші регіони відкривали для себе українську Бессарабію, а українська Бессарабія – інші регіони. І власне цю філософію закладено в Національну програму «Подорож до себе. Шляхи відновлення», яка розпочалася в квітні цього року. І запрошуємо активніше представників громад, районів долучатися до цієї програми і бути видимими для усіх, хто бажає сьогодні хоча б на трошки знайти часу для наповнення і кращого пізнання своєї країни.

І в контексті цієї програми «Подорож до себе...» хотіла би підсвітити, що разом із Фондом «Партнерство за сильну Україну» ми розпочинаємо програму спеціальної підтримки для бізнесу. І вже 19 вересня у Білгород-Дністровській громаді будуть від фонду учасники, аби вивчати можливість, де саме потрібна підтримка бізнесу гостинності, бізнесу туристичного. Розуміємо, що в даних умовах логістично складної доступності і фактично відсутності туристів, хоча 2026-й рік за перше півріччя показує вже зростання, ми розуміємо, що це ще далеко від бажаного, але є активність вже по мандрівниках, які приїхали, залишилися на ночівлі, сплатили туристичний збір. У показниках це 83 відсотки попереднього року, якщо в абсолютних цифрах, то це майже 22 тисячі ночівель у Білгород-Дністровському районі. Такі ж зростання спостерігаємо в Ізмаїльському і Болградському районах. Тобто навіть за суттєвих безпекових, транспортних та інших бар'єрів, які вже сьогодні були озвучені, бачимо попит і потенціал до розвитку. Тому запрошую керівників цих районів активніше прокомунікувати і з тими, хто вже веде туристичну діяльність, чи хто бажає долучитися, виходити на зв'язок з Державним агентством розвитку туризму і заповнювати анкету щодо доєднання до цієї національної програми. Тут не лише про національний майданчик промоційний, але і також можливість доступу до фінансової підтримки і до освітнього курсу.

Дякую вам за лаконічне слово. Намагалася спростити.

КРАВЧУК Є.М. Дякую. Але воно було предметне. Тому 19 вересня у Білгород-Дністровську вже будуть перші зустрічі.

Передаю слово пану Сергію Сергійчуку, який представляє Державну прикордонну службу України. Чи є пан Сергій з нами?

СЕРГІЙЧУК С.В. Так. Добрий день, шановні учасники засідання. Дякую за запрошення.

Щодо питань обговорення. У мене компетенція доповісти по двох питаннях, це організація проїзду транзитною ділянкою дороги Одеса – Рені та застосування державної мови у спілкуванні з громадянами.

Перше, транспортна доступність і безпека. Ділянка дороги в районі Паланки має особливий статус, вона є власністю України, але розташована на території Республіки Молдова. Саме ця особливість потребує спеціальної організації руху та контрольних заходів. Водночас ми розуміємо, що тривале очікування і складність процедур ускладнюють повсякденне життя людей, роботу перевізників, організацію освітніх, культурних поїздок. Скупчення транспорту також створює додаткові ризики в умовах повітряних атак. Для спрощення проїзду з 11 серпня цього року Державною прикордонною службою запроваджено експеримент із скорочення контрольних процедур на транзитній ділянці, тимчасово призупинено процедуру попереднього письмового погодження проїзду з 25-м прикордонним загоном, спрощено перевірочні заходи для водіїв вантажних транспортних засобів з дозволеною масою понад 7,5 тонни за винятком випадків отримання оперативної інформації про протиправну діяльність. На контрольному посту «Маяк» організовано пріоритетний пропуск жінок, дітей та чоловіків віком понад 60 років.

За наданою інформацією після запровадження експерименту інтенсивність пропуску зросла, накопичень транспортних засобів перед контрольними постами не спостерігається.

Друге питання. Державна мова та якість спілкування з людьми. Прикордонник під час виконання службових обов'язків представляє державу. Українська мова є основою службового спілкування під час перевірки документів, роз'яснення порядку проїзду та повідомлення прийнятих рішень. Наше завдання – забезпечити єдиний стандарт такої комунікації: державною мовою, коректно, зрозуміло і з повагою до людини. Кожен громадянин має розуміти, які документи потрібні, чому проводиться перевірка та які подальші дії.

З огляду на предмет сьогоднішнього обговорення, пропоную врахувати, по-перше, підтримати спільне опрацювання нами з обласною військовою адміністрацією, органами, відповідальними за дорожню інфраструктуру, облаштування транзитної ділянки і подальше спрощення проїзду.

І по-друге, під час планування культурних, освітніх і туристичних заходів у південних районах завчасно враховувати особливості маршруту та чинні режимні обмеження. Це допоможе організаторам належно підготувати поїздки і уникнути непорозумінь під час проїзду. Для нас важливо, щоб жителі української Бессарабії

мали доступне і безпечне сполучення з іншими регіонами та повноцінно брали участь у культурному суспільному житті України. Ми працюємо саме на цей результат і з урахуванням заходів забезпечення національної безпеки на Державному кордоні.

Дякую за увагу.

КРАВЧУК Є.М. Дякую вам, що ви вклалися у 3 хвилини, як ми і просили. Дякую вам за роботу і за службу.

З нами, я так розумію, що в офлайн, пані Тетяна. Чи є?

СТАНЄВА Т.І. Так-так.

КРАВЧУК Є.М. Теж онлайн. Тетяна Станєва представниця Болградської громади, засновниця і директорка Міжнародного кінофестивалю «ОКО». Будь ласка, в 3 хвилини дуже просимо вас вкластися.

СТАНЄВА Т.І. Дуже, чесно кажучи, боляче, що завжди, коли доходить до Бессарабії і до самих болючих питань, які ми переживаємо і живемо в них щодня, на нас завжди якийсь регламент.

Я би хотіла відразу розмежувати північну частину області і південну частину області Одеської, тому що це абсолютно два різних світи. І якщо ми говоримо про Одесу і Бессарабію, то це взагалі дві різних планети. І мені дуже подобаються звіти там колег Ізмаїльського району, Болградського району, і я розумію, що вони мають надати певний результат роботи. Але, по-перше, цей результат дуже запізнений у часі. За 35 років незалежності України не було зроблено належної національної політики до такого ступеня, що в 2022 році на початку повномасштабної війни у нас все ще висіли російські вивіски в Болграді, Ізмаїл вважався «городом русской славы», Суворов собі стояв, як і стоїть.

Ми можемо і далі гладити один одного по голові і розказувати про те, як ми просунулися в деяких питаннях. Але ці просування настільки відсталі, що це так далеко від того, як це має бути. Коли, наприклад, в цьому році, це 5-й рік війни, я просто надам декілька прикладів практичних, тому що я тут живу, тут живуть мої батьки, тут живе моя дитина і ходить в школу. То я просто дам декілька прикладів, щоб ви зрозуміли реальну ситуацію, а не ті цифри, які прозвучали. І я дуже дякую за цифри звернень по мовній ситуації, але вона і на 5 відсотків не відображає істинного становища. От і на 5! Тому що люди бояться звертатися. Люди не знають механізмів, як це робити, щоб на це звернули увагу. Окрім того, для супербагатьох, може для 90 відсотків мешканців Бессарабії, це не робить ніякої проблеми. Тобто російська мова собі звучить, російські пісні звучать і це норм.

І тільки я, от приклад, в цьому році буквально моя дитина закінчує випускний клас, дзвонять батьки і з погрозою кажуть мені, що вони не хочуть бачити мене на випускному моєї дитини. А все чому? Тому що вони хочуть, щоб звучали руські пісеньки в ресторані. А вони знають мою позицію, вони знають, коли просто йшло сперечання щодо російського, щодо одного музиканта, який любить вмикати «Чёрные глаза» і «Ландыши», і «Еду в село на дискотеку», і оці всі пісні, от такий російський шансон, я була єдина з усього класу, з усіх двох класів, вірніше, 95 людей у чаті, я була єдиною людиною, яка спротивилася цьому і сказала: «Я більше не буду вам пояснювати, чому це погано, я просто буду на самій події вже фіксувати і звертатися до певних органів, яким ви будете пояснювати...»

КРАВЧУК Є.М. Пані Тетяно, ми ще зареєстрували навіть два законопроекти, які якраз посилюють відповідальність за публічні відтворення такого продукту, так що, я розумію, що це додаткова інформація, яку і так можна використовувати, але...

СТАНЄВА Т.І. Дивіться, як це працює. Так, закони це все добре, ми всі на теорії дуже гарно працюємо, на практиці це не працює. Розумієте? Ось про що я хочу сказати. На теорії закон є, ніхто його не дотримується.

КРАВЧУК Є.М. Але це має бути зміна в головах у людей.

СТАНЄВА Т.І. А ось переходимо до змін у головах.

КРАВЧУК Є.М. Дуже перепрошую, у нас просто, ми маємо...

СТАНЄВА Т.І. Я розумію, будь ласка, це навіть ви більше займаєте часу, ніж даєте мені відповісти. Дякую.

У зверненні «Простору свободи» ми там декілька точок було дуже важливих про максимальне зняття правових і фізичних бар'єрів для пересування в обидва боки. Це ніяк не сприяє туризму, у нас відсутній потяг Київ-Ізмаїл, добратися додому просто іноді неможливо, ти мусиш декількома транспортами, це не те, що, ну це дуже ускладнює, люди не спілкуються один з одним.

Також було таке прохання про посилену підтримку мови і про максимальний розвиток туризму. Але який може бути розвиток туризму, якщо немає інструментів для цього, якщо немає готелів у Болграді з групою ФОП третьої групи. Немає їх, їх просто немає. Коли я хочу поселити членів журі, туристів, там пресу, яка приїжджає на кінофестиваль, їм немає де поселитися. Про які ми можемо бар'єри говорити, коли у нас елементарної логістики не забезпечено, коли ми не можемо вільно

пересуватися і їхати туди? Тобто люди бояться елементарно цього. Як ми можемо говорити про захист мови, коли у нас немає мовного середовища і не створено умов для цього? А коли ми говоримо про мовне середовище, ясна річ, що це культурні продукти.

І тут теж дам декілька фактів. У нас на всю Бессарабію, я не беру до уваги Білгород-Дністровський, тому що він все ж таки ближче до Одеси і дуже далеко від Ізмаїла, у нас є один кінотеатр, і він з одним екраном, і він знаходиться в Ізмаїлі. Нагадаю, це 250 кілометрів від Ізмаїла. Про який україномовний культурний продукт... Від Одеси, пробачте. Про яке споживання україномовного продукту ми можемо говорити, коли українські фільми не доступні для глядачів? Ми з кінофестивалем «Око» намагаємося привозити якісь одиниці цих фільмів, на які дуже важко зібрати аудиторію, тому що абсолютно втрачена культура кіно, культура споживання. Я не знаю, знаєте, і окрім всього іншого, коли ти намагаєшся супротивитися і йти одна, а наразі із болгарської громади, ну я не знаю інших, які би стали своїм іменем на захист, побутування української культури, української мови в регіоні. Немає таких.

І всі там якісь проголошення про несправедливість мовного закону і так далі, це не на захист болгарської мови, а на захист російської мови. Ви можете собі це просто уявити, що болгарська громада вимагає там якихось прав, але не для того, щоб говорити болгарською, бо ніхто їм не забороняє цього, а навпаки, дуже держава, слава богу, дуже сприяє, а на захист російської мови.

І коли ти залишаєшся один, і ти єдиний, хто говорить, от як мені, наприклад, пару років тому – це вже війна, це вже повномасштабна війна – мені зняли ворота, у мене на воротах тризубець намалювали з чортом, написали: поменше тренди, але більш вульгарно, з матами, і багато чого. Мені довелося викликати поліцію, розбиратися, і це зробили мої односельці. Тобто людина, яка хоче супротивитися і яка єдина заходить у піцерію і каже: «Вимкніть, будь ласка, російську музику. Невже вам не муляє?!» - єдина. Вона отримується об'єктом і мішенню зюсюкання. Окрім того, я мовчу про те, як Болгарія це використовує, фактор етнічних меншин, в своїй російській пропаганді там. І наші болгари там, як і діти їдуть навчатися, вони теж там не захищені.

Я можу безкінечно говорити. Я просто не хотіла би, щоб ми зупинялися на тому, що зроблено, тому що зроблено супермало.

І я би дуже хотіла звернути ще увагу на, я постійно про це говорю, ще міністру Ткаченку говорила, я говорила про це пану Андрію Осіпову у нас на кінофестивалі в рамках дискусії – про географічні квоти. Коли УКФ надає програму і там не врахована географічна квота, ми почули статистику, вона жахлива. А особливо, якщо вже ще й подаються, то подаються з Одеси, з Одеської області не подається ніхто, тому що бояться, тому що там легше написати дисертацію, ніж податися і виграти в УКФ. І ми це 7 років підряд з нашим кінофестивалем робимо і ми жодного разу не виграли. Жодного! Вони можуть хвастатися тим, що вони надали там

Одеському кінофестивалю, якимось ще там двом-трьом проєктам, але це не робить картину.

І, знаєте, на завершення я би хотіла такий приклад навести. Коли у нас поранений палець на руці, болить все тіло, я сподіваюся – воно болить. Але ми перев'язуємо не ногу, і не жопу (вибачте!), а ми перев'язуємо палець на цій руці, тому що нам треба зупинити кровотечу на цій руці. Так ось, знаєте, і так уже запізнилися, і мало їх, цих методів, які там щось змінюють, але якщо ми не просунемося і не почнемо реальні зміни робити, ми просто втратимо цей регіон. І я ні собі, ні вам цього не прощу, тому що я хочу їхати додому спокійно, я хочу жити в домі, який є Україною. У мене все.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пані Тетяно.

Сподіваюся, що ви чуєте аплодисменти на вашу адресу.

СТЕНЄВА Т.І. Чую. Вони не допомагають. Розумієте? Не допомагають. Кричуща ситуація, кричуща на Бессарабії!

ПОТУРАЄВ М.Р. Це вас підтримують однодумці тут у залі. По-перше, я радий, що ви вже включені в певні там процеси в обговоренні там, напрацюванні якихось там політик, ідей. Я радий заочному знайомству і сподіваюсь, що ми зможемо все ж таки і очно його продовжити. Але що я вам можу пообіцяти точно, це те, що ми вас будемо в самий активний спосіб включати в усі наші процеси обговорень і напрацювань там різних ідей, які у нас будуть відбуватися в комітеті, і колеги тут мене вже підтримують. Тому що, дивіться, ми ж не те, що зовсім нічого не знаємо. Ми ці теми запланували сьогодні на комітет саме тому, що ми багато чого знаємо насправді. І ми жодного разу не щасливі від того знання, яке зараз ви нам підтвердили. Тому разом будемо шукати рішення. Якісь можна знайти скоріше і вони будуть там певною мірою простіше, якісь складніше буде знайти, але знайдемо. Разом точно зможемо.

Дякую вам.

СТЕНЄВА Т.І. Дякую.

ПОТУРАЄВ М.Р. Рухаємось далі, колеги. І хочу передати слово пану Ярославу Кічуку – ректору Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Пан Ярослав має бути онлайн з нами.

КІЧУК Я.В. Так. Вітаю!

Мене чутно, шановні колеги?

ПОТУРАЄВ М.Р. Так-так, ми вас чуємо і бачимо, пане Ярославе. Тільки, вибачте, дуже вас просимо лаконічно. Вибачте.

КІЧУК Я.В. Розумію, розумію.

По-перше, я хотів подякувати за таке важливе обговорення тематики самореалізації проукраїнської гуманітарної політики в такому стратегічно важливому регіоні – це і Українське Подунав'я, Буджак, Південна Бессарабія. Не просто так історично 14 років, з 1940-го по 1954 роки, фактично у нас була Ізмаїльська область і наразі фактично наш регіон є напіванклавом, нас з'єднує тільки один міст в Маяках.

І я маю честь представляти Ізмаїльський державний гуманітарний університет, нам 85 років. Це один із таких центрів проукраїнської гуманітарної політики в регіоні. Більше 10 років наша команда намагається зберегти єдиний цей державний університет. Ми знаходимося під так званою постійною загрозою оптимізації. Відповідно до чинного законодавства ще 3 роки тому ми ініціювали доєднання до університету всіх філій, щоб зміцнити університет. Але це питання, на жаль, гальмується. І фактично це питання національної безпеки, але від цього питання, на жаль, поки що дистанціюються. І здається таке враження, що тільки нашому колективу важливо зберегти цей стратегічний університет.

Перед початком повномасштабної війни, як сказав один з міністрів наших сусідів країн-партнерів, що вони передали документи до Міністерства освіти і науки для оформлення філії відповідної за кордоном університету в Ізмаїлі, а я відреагував так, що у нас і так залишилось біля 1500 студентів, що всі виїжджають за кордон. А була така відповідь, їм достатньо одного студента філії закордоном університету, у них стратегія на десятки років, головне, щоб був прапор відповідної країни в Ізмаїлі.

Наразі, так би мовити, розуміючи, що треба розраховувати на свої сили, ми змінюємо стратегію, ребрендинг нашого університету в контексті активізації транскордонної діяльності. В основному розраховуємо на свої сили та працюємо по міжнародних проєктах за рахунок фондів ЄС.

Я, чесно кажучи, напевно сьогодні так вперше заявляю про те, що на початку наступного року я маю плани звільнитися з посади керівника університету. Ми не відчуваємо реальної підтримки з боку МОН. Іноді, чесно кажу, нас навіть не запрошують на важливі наради не те, щоб спеціально, просто забувають, що Ізмаїл це Україна. І я сподіваюсь, що новий міністр буде звертати увагу на системну підтримку саме таких важливих містоутворюючих прикордонних університетів. І звичайно, крім професійної підготовки затребуваних фахівців для сталого розвитку

наших місцевих громад півдня Одещини, ми особливу увагу звертаємо на реалізацію проукраїнських проєктів, зокрема більше 5 років на базі університету діють центри української мови і культури, безоплатні курси з української мови. Так само функціонує Придунайська меморіальна комісія, яка сприяє місцевим органам влади в контексті деколонізації. До речі, наш аналітичний центр – Центр регіонального розвитку – фіксує збільшення проросійських наративів і в тому числі серед деяких представників органів місцевого самоврядування, що, на мій погляд, послаблює позиції проукраїнської більшості в органах місцевої влади нашого регіону.

На завершення я можу, так би мовити, навести такі приклади, що до війни, до початку повномасштабної війни наш університет був у переліку уповноважених закладів освіти, які проводили успішно, без зауважень іспити, призначені для осіб, яким потрібно підтверджувати рівень володіння державною мовою для виконання службових обов'язків. Перед війною Національна комісія зі стандартів державної мови, не пояснюючи причини, загальмувала цей процес. Наразі всі наші громадяни півдня Одещини мають їхати на 2 доби в Одесу, щоб скласти цей іспит.

Ще один приклад. Український центр оцінювання якості освіти, ну і представництво в Одесі регіонального центру оцінювання якості освіти. Ми неодноразово зверталися про те, що вступники до магістратури, до аспірантури, які проживають в нашому регіоні, вимушені долати сотні кілометрів, плюс перетин пропуску Паланка дуже ускладнений, а вони вже не мають статусу, вони мають статус випускників бакалавру, тобто фактично вони відмовляються їхати в Одесу здавати ці іспити. Тільки в цьому році ми втратили біля 90 магістрантів чоловічої статі, які успішно, так би мовити, зорієнтувалися на виїзд за кордон.

На завершення хотів сказати, що як керівник Ради національних спільнот української Бессарабії, ми особливу увагу приділяємо роботі з національними спільнотами. Я, наприклад, яскравий представник півдня української Бессарабії, у моїй родині є і болгари, і гагаузи, румуни. І я вдячний Державній службі з етнополітики і свободи совісті, відповідному департаменту, відділу обласної державної адміністрації, Раді національних спільнот України, посольствам і консульствам, які підтримують таку роботу. Наприклад, вчора у мене був консул з Албанії, у нас є одне село Каракурт в Україні наразі, декілька сіл в Запорізькій області, на жаль, знаходяться під окупацією, який дуже стурбований рівнем збереження албанської мови і культури, а про українську мову, так би мовити, нам треба теж активізуватися.

І, дійсно, хотілося би подякувати і активістам з місцевої влади, облдержадміністрації, які розуміють всю проблематику. Але я погоджуюся з тезами попередньої спікерки про те, що, на жаль, ми знаходимося під загрозою втрати системної проукраїнської гуманітарної політики в регіоні.

Дякую за увагу. І запрошую для детального такого обговорення вже в нашому стратегічно важливому регіоні. Дякую.

Слава Україні!

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, пане Ярославе. Я сподіваюся, що все ж таки ваші енергія і знання будуть потрібні країні, де б ви далі не продовжували свою професійну діяльність. Ми будемо вдячні, якщо ви нам надасте свої пропозиції. І теж сподіваюся на подальшу співпрацю вашу з нашим комітетом.

Зараз хочу передати слово пані Оксані Левковій, представниці руху «Не будь байдужим». Будь ласка. Пані Оксана з нами на зв'язку онлайн.

Пані Оксано.

ЛЕВКОВА О.В. Доброго дня. Чутно мене, так?

ПОТУРАЄВ М.Р. Чуємо чудово і бачимо.

ЛЕВКОВА О.В. Я зрозуміла, що в 3 хвилини вкластися, але це трохи дискримінація Бессарабії порівняно з Одесою. Будьмо чесними, так?

Дивіться, я зараз розкажу коротко історію, як робити не треба. Мій кейс такий, що я, маючи за плечима багато різної культурно-просвітницької діяльності у сфері популяризації мови, культури, історії, станом на 2019 рік висадила десантом в Ізмаїлі і почала там жити, будучи киянкою. От. Чому я почала та жити? Тому що я об'їздила всю Україну, але закохалась саме в цей край і я точно знала, що є що роботи, щоби в плані, так скажемо, пропаганди в хорошому сенсі цього слова, українськості, і точно знала, що саме цей край треба зберегти від ізоляції культурної.

По факту вийшло, сьогодні на дворі 2026 рік, перші роки, тобто до повномасштабки, я поселилась в Ізмаїлі і чекала завжди і дочікувалась айтишників, адвокатів, банкірів, представників дуже різних професій з Києва, Львова, Дніпра, Харкова переважно, і я спеціально їх садила за стіл переговорів з гагаузами, болгарами, молдованами, албанцями із Каракурта от щойно згаданого для того, щоб вони якось виробляли спільну візію України. Це прямо важливо. Тому що от якось немає, бачите, перетину. Навіть сьогоднішній випадок, що про Бессарабію в кінці говорять і конкретика лунає десь так на задворках наша з Тетяною Станєвою і з Ярославом, це повчальний випадок.

По факту, до мене приїхало 500 представників дуже різних професій, вони платили за ці тури, виручені гроші я витратила на закупівлю мап та атласів ДП «Картографія» в Києві. Я їх доправляла до бібліотек, музеїв, шкіл і так далі Вилкова, Приморського, Болграда, Білгород-Дністровського – всі були дуже раді і

сказали, що я перша людина, яка приїхала з такими якимось і культурними ініціативами, і обіцянками культурних ініціатив.

А потім почалась повномасштабка і я повернулась до Києва з певних побутових причин, і я стала возити на Бессарабію уже інший контингент: мам і дружин полонених, загиблих і зниклих безвісти, закатованих до смерті в полоні, померлих не під час бою. І теж якщо тих було 500, то і цих тепер вже 500 назбиралося. Тоді фінансова модель складалася з того, що люди платили за тури і я це витрачала на популяризацію українського, а зараз я прошу, щоденно публікую болючі, важкі, карколомні історії жінок на своєму фейсбуці, який читає 16 тисяч журналістів, міністрів, активістів і так далі, і люди скидаються коштами на цих згорьованих жінок, яким типу держава виділила програму Олени Зеленської «Ти як?», програму психологічної підтримки, але більшість про це не знає і до держави не звертається по психологічну підтримку. Я не психолог, я просвітник, можна так сказати, кандидат наук, я стала цих жінок возити не на ретрити, у нас затерте поняття, я стала їх на старовинні кладовища Одещини возити, я стала їх до крафтовиків, які мають чим поділитися, бо вони вижили в Україні воєнній і вони вижили під час ковіду на Бессарабії, я стала їх до музейників, краєзнавців і так далі возити. Так от, це історія прямо, ну це так не має бути. У нас виграє, от Тетяна мене зараз точно підтримає, у нас виграє одна заявка на гранти з 10-х чи 20-х. А прямо от Бессарабію не можна обходити, люди!

СТАНЄВА Т.І. Можна я втручуся? Коли я заявляла це, мені і міністр Ткаченко, і Осіпов казав: «Ну не можна ж так. Має вигравати проєкт, неважливо від географії, звідки він». Кажу: «Так, давайте тоді знову 12 проєктів, як зараз «Тисячovesна», ми віддамо Театру Заньковецької у Львів». І нуль, нуль в Одесі, я вже не кажу про Одещину. «Ну має ж виграти сильний проєкт. Ми ж не можемо дати слабкому проєкту, слабкому театру, який не зможе реалізувати ці проєкти». Кажу: «Добре, дайте Заньковецької, але поставте умови, що там хай вони зроблять цей театр, наприклад, в Ізмаїлі покажуть його, приїдуть з гастролями, або у Болграді». Ну це вирішується, коли є...

ЛЕВКОВА О.В. Ну сильний проєкт – це той, який коми гарно розставляє у паперах, правильно?

СТАНЄВА Т.І. Абсолютно.

ЛЕВКОВА О.В. Якщо я кандидат наук, значить я пройшла ВАК зразка початку 2000-х років, як я можу коми неправильно розставити?

ПОТУРАЄВ М.Р. Колеги, вибачте, ця дискусія про архітектуру Українського культурного фонду.

СТАНЄВА Т.І. Не тільки, це і Міністерство культури.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дивіться, колеги, я готовий на цю тему окрему нараду зібрати. Я готовий.

ЛЕВКОВА О.В. Ми прийдемо. Ми зі Станєвою і Кічуком прийдемо.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я вам присягаюся, що я це зроблю.

Дивіться, тут справа не в міністрі Ткаченку чи в міністрі іншому, чи я був би зараз міністром, я би приблизно те саме відповідав. Тому що якщо я зараз полізу в архітектуру конкурсів із надання грантів Українського культурного фонду або Держкіно, то може я сьогодні щось Бессарабії дам, але завтра я сяду, я сяду в тюрму. Тому давайте...

ЛЕВКОВА О.В. Я на останок скажу тільки...

ПОТУРАЄВ М.Р. Дивіться, я чудово розумію, про що ви говорите. І те, що у нас мало часу, вибачте, ми би тиждень тут просиділи на Одещині, це не тому, що я не хочу або колеги з комітету не хочуть, це зокрема тому, що у нас пленарка починається і ми ну не можемо фізично більше, ніж ті дні, які ми тут от працюємо, провести з вами.

Тому на ці теми давайте окремо зберемося і я вам обіцяю, що ми це зробимо, бо це важлива історія. Я покличу УКФ, я покличу Мінкульт і разом будемо щось думати. Тому що так, точно треба придумати, як, так щоби люди не сіли в тюрму, виділити якусь грантову програму спеціально на підтримку розвитку української культури в таких проблемних регіонах. Я згоден. Ми маємо знайти рішення.

ЛЕВКОВА О.В. Так. Ми на прощання тільки скажемо, що є фестивалі, які себе чудово зарекомендували, і «Дунайська Січ», і «Дунайські гостини», і «Дунайська рапсодія» - це все дуже різні аспекти культури нашої і їх точно треба підтримувати. Це і підтримано медіа і людьми, але так не має бути, це має робити все-таки держава.

ПОТУРАЄВ М.Р. Добре. Тоді, пані Оксано, я вам дякую. Пані Оксано і пані Тетяно, як буде час у пана Ярослава, і його покличемо обов'язково, найближчим часом ми цю нараду, ну ми ж розуміємо, хто ще крім нас, от хто зараз в залі тут є, хто нам ще буде потрібний, зробимо Zoom, без питань. Зустрінемося, хоча би почнемо з Zoom і почнемо це проговорювати. Добре? Домовились.

Я дуже дякую всім, хто взяв участь в обговоренні цих питань.

Я так розумію, що у мене зараз є таке гарне зобов'язання вручити Подяки комітету.

КРАВЧУК Є.М. Колеги, всім дякую. Я думаю, що ми зараз вже не будемо запускати обговорення, але ми підготуємо проєкт рішення і ми його відпрацюємо якісно, щоб систематизувати всі ваші пропозиції. Тому дуже дякуємо.

Микита Русланович вручає подяки. А ми будемо перезапускати Zoom, бо в нас зараз зразу засідання ТСК.

Тому дуже всім дякую, особливо, я бачу, дуже багато людей від самого початку до кінця були з нами на комітеті.

Дякую.